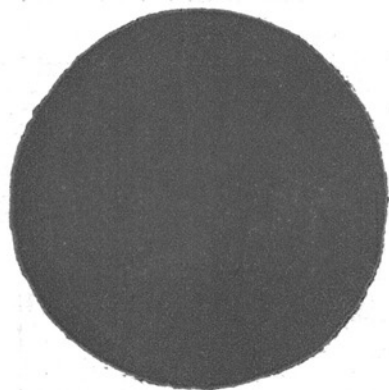

1
9
3
0

MODRA PTICA

VSEBINA

Ivan Turgenjev / Pesmi v prozi

• Janez Žagar / Zgodba o
usmiljencu • Josip Vidmar /
Anton Čehov • V. Bartol /
Sistem Ivana Groznega • An-
ton Ocvirk / Literarni zapiski
• Bartolomeo Calvi / Uvod v
Kralja na Betajnovi • Poročila

3

Vsaka slovenska hiša,

**ki želi svojemu gospodarstvu in gospodinjstvu
dobičkanosni razvoj in napredek, si mora
nabaviti sledeče gospodarske knjige:**

Kalinšek S. M. Felicita:

Slovenska kuharica.

Z mnogimi slikami v besedilu in z večbarvnimi tabelami. — 7. izdaja, vezana v celo platno stane Din 160.—. To je gotovo najboljša tozadevna knjiga v naši državi.

Majdič I.:

Nasveti za hišo in dom.

Broš. Din 20.—, vezana Din 30.—. Ta knjiga ti nudi nasvete, kako ravnati v raznih vprašanjih in nepri-likah, ki se dnevno pojavljajo v delokrogu gospodarja in gospodinje, in je torej zvest svetovalec v vsaki slovenski hiši.

Humek M.:

Sadje v gospodinjstvu.

Za gospodinje in dekleta. Pojasnjeno s 13 barvnimi prilogami in 42 slikami. Din 24.—.

Humek M.:

Domači vrt.

Praktični navod, kako ga uredimo, obdelujemo in okrasimo. Pojasnjeno z 69 podobami in z 2 barvnima slikama. Broš. Din 30.—, vezano Din 40.—.

Posegajte po teh koristnih in praktičnih knjigah!

Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana.

OGLASI Z NAGRADAMI!

Z današnje številke odvarjamo za naše čitatelje oddelek »oglasov z nagradami«. V oglasih v tem delu bodo vedno **tri** tiskarske ali slovnične napake, katere je treba najti. Pri rešitvi je treba navesti ime oglasa tvrdke, v katerem je napaka, dalje napačno besedo in kako naj se glasi beseda pravilno. Za pravilno rešitev v današnji številki prejmejo trije, ki bodo prvi poslali pravilno rešitev,

v platno vezan roman Knuta Hamsuna

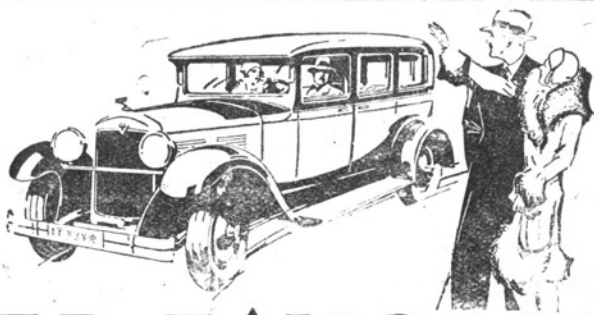
P A N

Nagrade bomo od številke do številke zviševali. Vse rešitve je poslati na

Založbo Modre ptice

oglasni oddelek

Ljubljana, Gregorčičeva ulica.

ADLER FAVORIT

Gospodar ceste.

Potovanje z Adlerjem je divno! Vi in Vaš voz sta si kakor dva prijatelja, hvaležni ste mu za njegovo vztrajnost, za njegovo zanesljivost in za njegovo moč.

V njem se počutite popolnoma varnega: Glavne Adlerjeve zavore odvrnejo vsako nevarnost!

Kadar oddirjate po cesti, Vam ni treba drugega, kakor da pritisnete nalahko na pedal Adlerjevega centralnega mazilnega sistema, pa je namazanih 24 mazališč šasijske.

To je komfort! To je Adlerjev Favorit, vozilo vseh tistih, ki veliko zahtevajo!

Kdor se vozi z Adlerjem, ga zna ceniti! Poizkusite!

Glavno zastopstvo:

Ing. C. R. Luckmann

Ljubljana, Ahacljeva cesta 10.

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

GLAVNO ZASTOPSTVO
IN SAMOPRODAJA ZA
SLOVENIJO PAPIRNIH
IZDELKOV ZDRUŽENIH
PAPIRNIC VEVČE, GO-
RIČANE IN MEDVODE
D. D. V LJUBLJANI IN
SLADKOGORSKE TVOR-
NICE LEPENKE IN PA-
PIRJA, SLADKI VRH,
POŠTA ŠT. 11/1 PRI MA-
RIBORU

KASTELIC IN DRUG

LJUBLJANA, MIKLOŠICEVA CESTA ŠT. 6

KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13

VINOCET

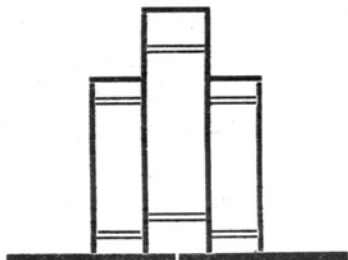
TOVARNA VINSKEGA
KISA, d. z. o. z. V LJUBLJANI

NUDI NAJFINEJŠI
IN NAJOKUSNEJŠI
NAMIZNI KIS
IZ PRISTNEGA VI-
NA - ZAHTEVAJTE
PONUDBO!

TEHNIČNO IN HIGIJENSKO
NAJMODERNEJE UREJENA
KISARNA V JUGOSLAVIJI

PISARNA:
LJUBLJANA, DUNAJSKA
CESTA 1/a/II - TELEF. 2389

SALDA-KONTE
ŠTRACE - JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE
RISALNE BLOKE
ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH

KNJIGOVEZNICA
K. T. D.

V LJUBLJANI
KOPITARJEVA ULICA 6
II. NADSTROPJE

MODRA PTICA

IZHAJA MESEČNO • NAROČNIKI NA REDNE PUBLIKACIJE DOBIVAJO LIST BREZPLACNO • POSAMEZNA ŠTEV. DIN 6— • UREDNISTVO IN UPRAVA: GREGORČIČEVA ULICA 23 • TELEFON 2552 • ČEK. RAČUN ŠTEV. 15.369

LETO I

FEBRUAR 1930

ŠTEV. 3

IVAN TURGENJEV / PESMI V PROZI

POSLOVENIL J. ŽAGAR

POGOVOR

Niti na Jungfrau niti na Finsteraarhorn še ni stopila človeška noga.

Najvišji vrhovi v Alpah ... Orjaška veriga razpokanih skalnih mas ... Srce gorovja. Nad gorami se boči svetlo-zeleno, jasno, molčeče nebo. Oster, rezen sren; trd, lesketajoč sneg; iz snega štrle hrapavi roglji oledenelih, preperelih gorskih skladov. Dva kolosa, dva orjaka se iztezata na obeh straneh proti horizontu: Jungfrau in Finsteraarhorn. In Jungfrau govori sosedu: »Kaj je novega? Ti imaš svobodnejši razgled. Kaj se godi pod nama?«

Mine nekaj stoletij: ena minuta.

In Finsteraarhorn grmi v odgovor: »Gosti skladi oblakov zakrivajo zemljo ... Čakaj!«

Zopet minejo tisočletja: ena minuta.

»No, in zdaj« vpraša Jungfrau.

»Zdaj vidim; tam spodaj je vse, kot nekdanje; pestro, malenkostno. Sinje vode; temni gozdovi; sive, na kup nanešene groblje kamenja. Krog njih mrgole še vedno oni hroščki, saj veš, dvonogi, ki se jim še ni posrečilo omadeževati tebe in mene.«

»Ljudje?«

»Da; ljudje.«

Tisočletja gredo v nepovratnost: ena minuta.

»No, in zdaj? vpraša Jungfrau.

»Število hroščkov se menda zmanjšuje,« — jezno hrešči Finsteraarhorn; »bolj jasno je postalo spodaj, vode so manjše, gozdovi svetlejši.«

Spet pretekó tisočletja: ena minuta.

»Kaj vidiš zdaj?« pravi Jungfrau.

»Okrog nas, v bližini se je vidno zjasnilo,« — odgovarja Finsteraarhorn; »le tam zadaj, v daljavi, v dolinah so še madeži, in tam se še nekaj giblje.«

»Pa zdaj?« vpraša Jungfrau, ko mine naslednjih tisoč let — ena minuta.

»Sedaj je dobro,« — odgovori Finsteraarhorn; — »poglej kamorkoli, povsod je vse čisto in belo ... Povsod najin sneg, nič kakor sneg in led. Dobro je zdaj in — mir.«

»Dobro« — ponavlja Jungfrau. — »Tudi midva sva dovolj kramljala, stari. Čas je; zaspiva.«

»Čas je.«

Spe silni gorski orjaki; spi zeleno, jasno nebo nad zemljo, onemelo za vekomaj.

ŽUŽELKA

Sanjalo se mi je, da nas je dvajset sedelo v veliki sobi, ki je imela odprta okna.

Med nami so bile žene, otroci in starci...

Razpravljali smo o čisto vsakdanjih rečeh in se naglas razgovarjali. Nenadoma je priletela skozi okno v sobo velika žuželka, skoro dva palca dolga... priletela je, letela v krogu naokrog in obsedela nato na steni.

Podobna je bila muhi ali osi. — Njeno telo je bilo umazano - rjave barve, prav tako tudi ploščata, trda krila; razkrečene nožice so bile ščetinaste, glava ogolata in velika, kakor glava kačjega pastirja; in ta glava in te nožice — so se svetile rdeče kakor kri.

Ta izredna žuželka je neprestano obračala glavo, naprej in nazaj, na levo in na desno, premikala noge... nato nenadoma zletela s stene, brenčala skozi sobo — znova sedla in zopet ponavljala svoje zoprne, ostudne gibe, ne da bi se ganila z mesta.

V nas vseh je vzbujala gnus in strah, da, celo grozo... Nihče od nas še ni videl do tedaj kaj podobnega, vsi so kričali: »Zapodite ven to golazen!« — vsi so od daleč mahali z robci... a nihče si ni upal blizu... in brž ko je žuželka zletela, se je vse prestrašeno umaknilo nazaj. Samo eden od družbe, še mlad mož bledega obraza, nas je gledal z neprikritim začudenjem. — Zmignil je z rameni, smehljaj se je in nikakor ni mogel razumeti, kaj nam je in zakaj se tako razburjamo. On kajpak sploh ni mogel zapaziti žuželke — slišal ni strašnega brenčanja njenih kril.

Nenadoma je zletela žuželka naravnost proti njemu, se oprijela na njegovi glavi in ga pičila tik nad očesom v čelo... Mladi mož je slabotno kriknil... in se zgrudil.

Grozovita žival je takoj nato odletela skozi okno. Šele sedaj smo se zavedli, kakšen gost nas je bil obiskal.

TEPEC

Nekoč je živel tepec.

Dolgo časa je preživel v nemotenem zadovoljstvu; toda sčasoma so mu prišle na uho govorice, da velja povsod za norca, ki je brez možganov.

To je tepca razžalilo in začel je skrbno razmišljati, kako le bi te fatalne govorice spravil iz sveta.

Slednjič je srečna misel posvetila v njegovo votlo glavo... in nemudoma je šel, da jo uresniči.

Na ulici ga je srečal znanec, ki je začel pohvalno govoriti o nekem poznanem slikarju...

»Ali prosim vas!« je vzkliknil tepec. »Tega slikarja so vendar že davno vrgli med staro šaro... Ali ne veste tega? — Kaj takega od vas nisem pričakoval... Zelo ste zaostali.«

Znanec se je prestrašil — in takoj pritrdil tepcu.

»Danes sem čital krasno knjigo!« mu pravi drug znanec.

»Ali prosim vas!« vzklikne tepec. »Kaj vas ni sram? Ta knjiga je sploh brez vsake vrednosti; ves svet se norčuje iz nje. — Ali ne veste tega? — Zelo ste zaostali.«

Tudi ta znanec se je prestrašil — in pritrdil tepcu.

»Čudovit človek, moj prijatelj N. N.!« reče tretji znanec tepcu. »Zares plemenit značaj!«

»Ali prosim vas!« vzklikne tepec. »N. N. je notoričen falot. Vse svoje sorodnike je spravil ob dobro ime. Saj to že vendar ves svet ve? — Zelo ste zaostali!«

Tretji znanec se je prav tako prestrašil, verjel tepcu in zapustil svojega prijatelja. In karkoli je kdo v tepčevi prisotnosti pohvalil — za vse je imel enak odgovor. Ako je bil zelo dobrohoten, je dejal z rahlim očitkom: »Kaj še vedno verjamete v avtoritete?«

»Strup in žolč ga je!« so začeli zdaj govoriti znanci o tepcu. — »Toda kakšna glava! — In kakšna sposobnost v govoru!« so dejali drugi. — »O, kajpak, on ima talent.«

Konec je bil tak, da je tepcu izdajatelj nekega dnevnika poveril vodstvo oddelka za kritiko.

Tedaj je začel tepec kritizirati vse po vrsti in ni spremenil niti svojega načina niti dosedanjih izrazov.

Zdaj je on, ki je prej podiral avtoritete — sam avtoriteta — in mladina se mu klanja — in se ga boji.

Kaj naj bi tudi počeli ti ubogi mladi človečki? — Kajpak da je — v obče fatalno klanjati se — ali če bi se kdo temu uprl — takoj bi obsedel v loncu »zaostalih!« Dobro je tepcu med zajci.

JANEZ ŽAGAR / ZGODBA O USMILJENCU

I.

Ker veljajo usmiljeni ljudje za blage in dobre, ker mnogokrat uživajo ugled in spoštovanje in so (če jim usoda ni krivična in če niso obdani od samih zakrknjencev) priljubljeni, bom sedaj še jaz povedal skromno zgodbo o nekem usmiljenem človeku.

Zdaj ne vem več, kje in kako sem ga spoznal; od takrat je že zelo dolgo. Spominjam se, da v začetku tudi nisem našel nič posebnega na njem. Zdel se mi je najbrže docela navaden, vsakdanji človek. Hodil je po cestah kar tako, nalahno se je pozibaval, od nekdanj mi je v spominu ves, kakršen je zdaj: šibka postava, v govoru zelo nežen, morda celo nekoliko jokav. No, pa to ni nič izrednega.

Ko sem imel prvič priliko pogledati globlje v njegovo notranjost, je bilo že veliko pozneje; takrat mi je namreč kar sam razkril svojo zapuščenost in osamljenost, nekakšno bolečino, ki jo občuti, kot neko neizprosno usodnost, katera ga povsodi zasleduje in preganja.

»Vidiš, tako je z mano,« mi je dejal med drugim. »Vi drugi — ti na primer — tega ne občutite. Takšni ste — kar greste, pa se nič ne

menite in vam ni kar nič hudo. Moj Bog, poglej,« je pripovedoval dalje, »kaj ni to žalostno. Naravnost nekaj tragičnega tiči v tem. — Ti hodiš, recimo o Božiču, ob teh svetih, kajpak svetih praznikih, nekje po zapuščenih ulicah velikega, čisto tujega mesta. Niti enega znanca ne vidiš nikjer, docela sam si. Neznani ljudje hite mimo tebe, kakor da vsi vedo kam in zakaj se jim mudi. Hite; najbrže so vsi tako srečni, zadovoljni, kar nekaj vzvišenega, slavnostnega je v njihovih obrazih. Gledaš jih in si kar sam. Dekleta, fantje, pa se nihče ne zmeni zate. Zvečer, na sveti večer, greš v kako gostilno, pa sedeš tja prav v zadnji kot in pokličeš vina. Tam premišljuješ in piješ. Natiho, prav natiho upaš: najbrže pa ni še vse končano, morda je pa le nekdo nekje, ki zdajle misli name. Morda dekle, ki sem jo pustil v domovini. Kar dobro ti postane, toplo ti je v tistem kotu. Piješ, nemara obujaš spomine in praviš: kaj, ko bi ji zdajle pisal? Toda moj Bog vendar, nenadoma se domisliš, da se te ona, ki ti je morda edina rešilna bilka, ni prav nič spomnila za Božič. Le karto, majhno dopisnico ti je poslala in nič drugega. Moj Bog, saj nisi pričakoval veliko, recimo škatlo cigaret, nalivno pero. Nekaj malega, karkoli — pa vidiš, da si bil prevaran. In to te zdaj zaboli, kako bi te ne, hudo ti je, ničesar, prav ničesar ni bilo od nikoder. Izpiješ še kozarec, dva in takrat vidiš, da ti tam nasproti sedi ženska. Nič ne premišljuješ, nasmehneš se in prisedeš. Ali si ti kriv, da je ona vlačuga in da si jo srečal tu v tem mestu? Piješ za zadnje vinarje, ki jih še imaš, in se pogovarjaš z njo. Dobro ti je pri njej in, moj Bog, kar je najhujše, ona te rada posluša in ti ji poveš vse, kar te teži, saj te zelo razume; vse ji izdaš, tudi dekleta v domovini in ljubezen. Vse, kar je bilo med vama lepega, vse, kar bi nikdar ne smelo biti oskrunjeno, vse vržeš pred noge tej tuji ženski; tudi to, da ti je za Božič samo pisala. In vso noč, vso sveto noč si z njo skupaj in misliš, da ti je lepo. Drugi dan, ko se zbudiš, ko si še ves omamljen od prečutega večera, pa vidiš, da te čaka na mizi nova karta, in tam je zapisano: ona, dekle v domovini, ona je prav za prav bolna. — No, kaj praviš, ali ni to nekaj težkega, nekaj tako — tragičnega? Izdajalec si bil, kar tako izdajalec.«

Ne vem, kaj me je ganilo, da sem mu naravnost in čisto brez misli, kar tako iz hipnega utisa odgovoril:

»Ne izdajalec, packa, packa si bil, dragi moj. Precej jokava in zelo samoljubna packa!«

»Oh,« se je nato izvilo iz njega, tako trpeče in tako proseče, da sem se takoj pokesal in spoznal, da sem mu storil krivico.

Dejal je: »Vi ljudje ste tako trdi, tako navadni in ničesar, prav ničesar ne morete razumeti.«

Bilo mi je neprijetno in skoro oddahnil sem se, ko je nenadoma zavil v stransko ulico. Bil je zelo užaljen.

»Zbogom!« je dejal in šel.

Ko sem gledal za njim, se mi je zdelo, da je gredoč jokal. Pa najbrže ni, saj tako hudo tudi res ni bilo zanj. Ko mi je izginil izpred oči in sem šel po opravkih, mi je bilo pa vendarle žal, da sem ga tako robato zavrnil.

»Preveč občutljiv je,« tako sem mislil.

II.

Po tem dogodku dolgo nisva govorila. Nemara celo leto ne in še več. Pozdravljala sva se, ampak govorila ne. Kar je ležalo med nama, sva vedela, da se ne bo dalo nikoli več izbrisati. Ampak čas marsikaj preokrene in prilika marsikaj naredi. Tako tudi tole, ki je odločilo, da, zapečatilo, mojo sodbo o njem.

Srečala sva se v gozdu, to se pravi lepega pomladnega dne sem ga srečal, kako je stal ob kolovozu v gozdu in z raztrganim obrazom gledal v tla. Ko sem prišel bliže, sem ga vprašal:

»Kaj pa gledaš?«

Z roko je pokazal na tla in rekel:

»Glej!«

Ta »glej« je bil izgovorjen z neizrečenim izrazom sladostrastne muke in trpljenja. Nekaj prav tako nečloveško sladkega je bilo tudi v njegovih očeh. Na tleh se je zvijala s celim telesom v nepopisnih bolečinah majhna zmečkana žival.

»Ali si jo pohodil?« sem vprašal.

»Moj Bog, kar tako sem šel po gozdu,« je dejal, »nič nisem gledal, človek je včasih tako pijan, in sem jo pohodil.«

In jo je gledal in se prestopal kar po prstih okoli nje in trpel.

»Uboga, uboga žival!« je ponavljal.

»Tak ubij jo,« sem dejal; »kaj gledaš, da se muči!«

Prestrašen me je pogledal, začutil sem, kako se budi v njem mrznja, ko je odgovoril:

»Da bi jo ubil? Saj vidiš, da rada živi!«

»Ubij jo!« sem skoro zavpil nad njim.

»Ne, ne!« je zakričal. »Kakšen si, kako moreš biti tako neusmiljen, tako malo dober. Moj Bog, moj Bog! Žival bom pobral in jo bom nesel domov in jo bom božal dokler ne umrje. Uboga, uboga žival! Lajšal ji bom življenje.« In s stegnjeno roko se je sklonil, da bi pobral zdrobljeno žival in mi ušel z njo.

Stresla me je zona, srd me je premagal, da sem ga surovo pahnil v stran in skoro zatulil:

»Beži!« Nato sem žival ubil.

On je obstal in strmel, kakor nem. Dolgo časa ni našel besede, ki bi jo izustil. Obraz se mu je pačil, in gledal me je z očmi, ki so izražale srd psice, ki so ji ugrabili mladiča. Skoro strah me je postajalo tega slabiča, te usmiljene pošasti, samoljubne in nenasitne.

»Kaj ti je?« sem zavpil iz studa in groze pred njim.

»Tudi tebe bi ubil,« je dejal z glasom, ki je izražal srd in bojzljivost.

»Nič nisi dober! Fej!« je še siknil, se obrnil in odšel.

Ko sem gledal za njim, sem videl, kako se na prstih samozavestno pozibava, kako strmi v tla. Njegova postava, gibi in vse bistvo je kovalo maščevanje.

ALI STE ŽE PORAVNALI NAROČNINO?

JOSIP VIDMAR / ANTON ČEHOV

(1860—1904)

»Čehov je bil umetnik brez primere, da, brez primere. Umetnik življenja... Vrednost njegovega dela je v tem, da ni razumljivo samo vsakemu Rusu, marveč sploh vsakemu človeku; in to je najvažnejše. Bral sem nekoč povest nekega Nemca, v kateri hoče pokloniti mlad človek svoji nevesti lepo darilo, in ji da dela Čehova, ker ga bolj ceni nego vse slavne pesnike. In to je zelo pravilno; bil sem popolnoma zavzet, ko sem to bral... Jemal je iz življenja, kar je videl, brez ozira na vsebino

tega, kar je videl... In kar je vzel, je podal čudovito plastično in jasno do poslednje podrobnosti... Bil je odkrit in to je velika vrlina; pisal je o tem, kar je videl in kakor je videl...«

»Čehov je nenadomestljiv. Človek ga bere z užitkom in ne samo enkrat, marveč vedno znova; in to niti pri Dickensu ni vselej mogoče!«

Dve sodbi Leva Tolstega o Čehovu po njegovi smrti. Tudi v življenju mu je izkazoval nenavadno priznanje in ljubezen.

Ta »umetnik brez primere« je bil sin majhnega, malomestnega kramarja in živinskega trgovca. Končal je z devetnajstim letom v rodnem Taganrogu gimnazijo in s štirindvajsetim medicinsko fakulteto v Moskvi ter postal diplomiran zdravnik.

Redne zdravniške prakse ni opravljal nikoli. Z literaturo se je ukvarjal, odkar je prišel v Moskvo. Njegovi začetki so svojevrstni. Bil je sotrudnik dveh ali treh humorističnih listov in je pisal humoreske dovolj povprečnega okusa. To svoje nemajhno delo je kasneje zatajil in ga ni sprejel v zbrane spise.

Pravi začetek njegove pisateljske poti je leto 1886., ko je postal sotrudnik največjega petrogradskega dnevnika »Novoje vremja«. Isto leto je izdal še vedno psevdonimno (Čehonte) prvo zbirko črtic in humoresk »Pisane povesti«, ki so imele med občinstvom velik uspeh. Druga zbirka »V somraku«, ki je izšla prihodnje leto, pa je opozorila nanj tudi veliko literaturo. Že leta 1888. so bile Čehovu odprte vse važnejše ruske revije, v katerih se je poslej deset let stalno oglašal s svojimi mojstrskimi novelami. Proti koncu vedno redkeje in redkeje. V devetdesetih letih je napravil tri večja potovanja: na Sahalin 1890., in dvakrat na zapad. Zlasti potovanje na Sahalin, ki ga je popisal v velikem in izvrstnem potopisu »Otok Sahalin«, je močno prizadelo njegovo slabotno zdravje. Sušičen od mladosti je poslej bolehal vedno nevarneje. Leta 1898. se je moral preseliti iz Moskve na Krim, dokler

se ni leta 1904. odpravil v inozemstvo po zadnjo pomoč. V schwarzwaldskem zdravilišču Badenweiler je 15. julija umrl.

Vzporedno z novelami, ki jih je priobčeval v vodilnih ruskih revijah in ki predstavljajo poglavitni del njegove tvornosti, teče od 1888. leta njegova dramatska delavnost. Tega leta se je igral v Moskvi in Petrogradu z velikim uspehom njegov dramatski prvenec »Ivanov«. Pet let kasneje je propadla v Moskvi njegova druga drama »Gozdni mož«, iz katerega je kasneje nastal »Stric Vanja«. V novi obliki si je za trajno zavojeval občinstvo in gledališča. Leta 1896. je v Petrogradu propadla nova drama »Čajka« (Galeb), ki jo je otel pozabe šele »Moskovski hudóžestveni teater«. Drugo leto novega stoletja je prineslo »Tri sestre«, smrtno leto pa labodji spev »Črešnjev vrt«. Poleg teh velikih dram je Čehov ustvaril celo vrsto enodejank, dramatskih monologov in prizorov.

II.

Čehov je po umetniški dognanosti eden izmed najpopolnejših tvorcev ne le ruske, marveč svetovne literature. Njegova notranja svoboda se izraža v tako veliki in vendar topli stvarnosti, da je v njegovem delu nenavadno težko uloviti razliko med intimnimi in samo opazovanimi podobami. Njegova brzdanost je tolikšna, da govori z enako vnemo in z enakim glasom o neznatni epizodi in o največjih problemih lastnega in človeškega življenja sploh. Skrit je v svojem delu in le izbor snovi in redka strastnejša mesta razodevajo osnovna svojstva njegove človeške osebnosti.

Prva in najbolj očitna njegova lastnost je vrojena in globoka melanholija. Znano je, da so komiki in humoristi često izraziti melanholiki. Tako je humoristična predigra in njegov zmisel za humor lahko samo potrdilo njegove prave narave, ki je prihajala kasneje v umetniški izpovedi vse določneje in določneje do izraza. Melanholija je določila tudi značaj njegovega smeha, ki je kvečjemu nagajiv ali poln bolečine, toda vedno dobrohoten. Bolečine ne prizadeva nikdar, dasi često morda izvira iz nje. Prav tako je melanholija določila splošni značaj njegovega dela, ki ga nekateri kritiki označujejo kot slikanje »sivega na sivo«, ustvarila je tisto težko ozračje nad življenjem, ki pritiska nanj, da se tako redko razcvete veselo in srečno. Toda povsod jo spremlja smeh, ki dela to otožnost zdravo in človeško dragoceno. Prodiren in za vse bistveno nenavadno točen pogled, smehljajoča se melanholija in melanholični smehljaj in pa preprosta, vse človeško razumevajoča, presrčna dobrotà, ki se ne omejuje, ki ne pozna posebnih simpatij in ki nikomur ničesar ne predpisuje, se zdi preprosto človeško jedro čehovske umetnosti, ki je tako mojstrsko rafinirana in dognana v svoji obliki.

Čehov se je izobraževal v sedemdesetih letih in v prvi polovici osemdesetih. To je bil čas, v katerem je prišel znanstveni pozitivizem do največje popularnosti. Ta nauk, ki je tedaj že prebolel prvo mladostno vnemo, je bil v svojem znanstveno fatalističnem in pesimiističnem jedru prikladen in primeren nazor za melanholično dušo mladega pisatelja. V mehanično-kemični opredelitvi življenja je bila izražena vsa njegova nujna minljivost, brezpomembnost in brezupna

umrljivost. Ker je imel več treznega smisla za dejansko stanje svoje duše nego volje in moči, iskati si tolažbe v metafiziki in religiji, se je Čehov oklenil te znanstvene razlage življenja in ji je ostal do konca zvest. Res je skušal najti tolažbe v sanjarijah o nesmrtnosti, ki jo bo morda človeštvo še iznašlo, o prekrasnem življenju, ki da bo morda s pomočjo vede in znanosti še zavladelo na svetu. Toda vedno in vedno se je v njem oglašalo prepričanje in tožba naslednjega zmisla: »O, zakaj ni človek nesmrten? Čemu možganski centri in izgibi, čemu vidi, govorica, zavest, genij, če je pa vsemu usojeno, da mora v zemljo in da se bo moralo navsezadnje z zemeljsko skorjo vred ohladiti in se potem milijone let brez zmisla poditi okrog solnca? Gotovo ni bilo modro klicati človeka z njegovim visokim, skoro božanstvenim umom iz nebitja in ga potem kakor v zasmeh spreminjati v prst samo zato, da se bo ohladil in se potem drevil okrog solnca.«

Edino upanje je veda in še ta je dvomljiva. In ker je človek skoro brezupno izgubljen, ni prav, da si to svoje kratko in ubogo življenje kviri in greni. Bodimo dobri in strpni in z vso silo pomagajmo vedi; tako se morda čez dvesto, tristo let zvedri nebo nad nami in morda se nam odpre celo pot do nesmrtnosti; morda, morda...

Razumljivo je, da si je ta življenska potrto iskala in našla primerov v življenju, v katerih se je lahko izrazila. Žalostna, enolična in nepremična ruska provinca jih je pisatelju nudila več ko dovolj. Čehov jo je izčrpal skoro do kraja. Sicer pa ni ležala dušecha sopara samo nad rusko provinco, marveč nad vsem ruskim življenjem. Pritisk odmirajočega absolutizma in vzgon prihajajoče revolucije sta delala ozračje težje in težje. Tegoba, ki je dušila vse življenje, se je dobro skladala z naravnim razpoloženjem melanholičnega pisatelja. In kakor je ozračje prijalo njemu, tako je prijal ozračju on. Postal je v kratkem času intimni glasnik ruske inteligence in osrednji tolmač sodobnega

narodnega življenja. In to v tolikšni meri, da so nekatere njegove podobe prešle v splošne rečenice in da so nekatere njegove osebnosti postale vsemu izobraženstvu razumljiv simbol za značilne in pogoste pojave ruskega življenja. S svojo umetniško jasnovidnostjo in resnicoljubnostjo in s svojim osnovnim melanholičnim razpoloženjem je postal ta globoki umetnik izraz cele dobe in njenega razpoloženja, ki je bilo tegoba in otožen, strahu poln nemir in ki se je v življenju kakor tudi v literaturi (v delu L. Andrejeva) stopnjeval v prenapeto predrevolucijsko grozo.

Stane Cuderman / Lesorez

V. BARTOL / SISTEM IVANA GROZNEGA

Ogledal sem si bil veliko življenje v Parizu. Bogatini so razsipali denar z obema rokama. Mislil sem si: — Srečni so; kajti dano jim je, da užijejo vse slasti tega sveta, ne da bi utegnili razmišljati. Zakaj razmišljanje je začetek vsega zemeljskega gorja. Smrt jih iztrže naravnost iz naročja omame. — Videl sem švigati med njimi ljudi kakor ščuke med krapji. Niso imeli bogastva. Kljub temu so se vrteli sredi najbujnejšega življenja. Imenovali so jih pustolovce. Iz dneva v dan so živeli. Ničesar se niso bali. Imeli so cilj pred sabo: obvladati Usodo. Slutil sem za njihovimi uspehi važno skrivnost. Zelo me je mikalo, da bi ji pogledal v obraz.

Spoznal sem Walterja. Postala sva si prijatelja. Povedal mi je, kaj mu pomaga plavati na površju družabnega morja. Razočaralo me je: naravne sposobnosti — duhovitost, zgovornost, znanje, eleganten nastop in filozofija, ki se da izraziti v stavku: skrbi samo za danes. Jutri ti bosta pomagala Bog in dobra sreča. Ni bil pravi pustolovec, vsaj velikega kova ne. Bil je preje modrec življenja...

Nekega dne me obiščeta z Bertholdom, najinim znancem. Bil je ta Berthold okoren Nemec, ki je prišel v Pariz prebolevat srčne bolezine. Kot jaz je tudi on občudoval salonske ujede in je z vso dušo visel na Walterju, ki se nama je zdel kakor vrata, skozi katera pelje pot v vrtove življenja.

»Prav poseben objekt sva z Walterjem izsledila,« je začel. »Gotovo bo vzbudil vso tvojo pozornost.«

»Poljak je. Izreden krivonosec,« je pripomnil Walter. »Denar kar leti v njegove žepe. Čarovnik kot ga še nisem videl. Tudi Bertholda je že opilil za par stotakov; siromak jih nikoli več ne bo videl. Pravila sva mu o tebi. Dejal je: »Den Psychoanalytiker möchte ich kennen lernen. Ich würde Ihm auf der Stelle beweisen, dass er von der menschlichen Seele keinen Heller versteht.« Takega izzivanja ne smeš vtakniti v žep kar tako. Pojdi z nama. S seboj vzemi nekaj denarja, da ga napojimo. Mož ničesar ne plača.«

Kaj bi se obotavljal, kadar gre zato, da spoznaš nekaj novega? Podal sem se z njima.

Dospeli smo v eleganten hotel. Vprašali smo po Poljaku. Bil je v svoji sobi. Odšli smo k njemu.

»Kaj? To je vaš psihoanalitik?!« se je grohotoma začudil, govoreč gladko, a trdo nemščino. »Tako droben možic, pa tolikšna glava baje!«

Postavil se je predme z rokama v žepu, ogromen, s širokimi pleči, in me začel ogledovati z ironično radovednostjo. Njegov obraz je bil kakor iz jekla, rjav, z velikim, kljukastim nosom. Oči so mu bile temne in žive. Gledal je drzno izpod gostih, čudno gibljivih obrvi. Čelo visoko, obokano; lasje črni, ob sencih uporno nasršeni.

»Pojdimo na Montmartre. Videti hočem, kaj skriva mali junak v sebi.« Bučno se je zasmel in nas porinil skozi vrata. Pred poslopjem smo stopili v taksi in se odpeljali v znano zabavišče na Montmartru.

Izbrali smo si chambre séparée in naročili par buteljki.

»Pravite, da ste dober poznavalec človeškega srca?« me je vprašal Poljak ter se zvito nasmehnil.

»Tega nisem nikoli trdil.«

»No, pa recimo, da se vsaj naskrivaj smatrate za takega.«

»Ne poznam človeka, ki bi si ničesar ne domišljjal.«

»Dovolj je. Pritrdili ste. Dokazal vam bom, da o psihologiji ne razumete več kot tale moj čevelj.«

Na dušek je izpil kozarec.

»Poslušam,« sem odvrnil nakratko.

»Kaj menite, da je človeku, ki hoče doseči uspeh, najpotrebnejše? Mislim namreč samo oni uspeh, ki se dviga visoko nad povprečnost.«

»Talent,« sem odvrnil.

»Dobro. Priznati morate, da je visoko talentiranih ljudi na tisoče. Vendar se pa samo redkim posreči, da uspejo.«

Molčal sem. Čez nekaj časa je pripomnil Walter:

»Talent sam je premalo. Samo s talentom se ne pride daleč. Genij je tista sila, ki vse premore.«

Poljak se je pretkano nasmehnil.

»Znano vam je, gospodje, da so mnogo genijev odkrili šele po njihovi smrti. Vse življenje so prestradali ti možje na podstrešjih in vse njihovo prizadevanje jim ni prineslo niti trohice priznanja. Torej tudi genij sam na sebi ne more biti tisti činitelj, ki vodi do velikih uspehov.«

Izpil je drugi kozarec. Oči so mu živo zažarele.

»No, gospodje?« je vprašal vnovič.

Berthold je dejal:

»Vztrajnost.«

»Ne.«

»Tudi pogum ne?«

»Ne. Tudi pogum ne.«

»Kaj bi nas mučili z izpraševanjem! Sami povejte!« je naposled pripomnil Walter napol v jezi. Napolnil mu je kozarec.

»Vedel sem, da ne boste uganili,« je menil Poljak z vidnim zadovoljstvom. »Na tem sem, da vam razkrijem veliko tajno. Nikar ne mislite, da storim to, ker sem pil! Natančno se zavedam, da vam moja izpovedba ne bo prav nič koristila. Zakaj skrivnost je namenjena samo izvoljenim in ti pridejo sami od sebe do nje. Sicer pa boste iz pripovedovanja razvideli, zakaj vam ne more prav nič hasniti. Hočem dati z njo samo lekcijo iz psihologije temule vseznalemu fantiču.«

Pokazal je name in se porogljivo zasmel. Popil je vino in si ga zopet sam natočil v kozarec. Gledali smo vanj v napetem pričakovanju.

»Velika skrivnost, ki edina omogoča trajen uspeh,« je nadaljeval, »je nek določen — sistem, katerega se mora človek vestno držati pri svojem delovanju. Čudite se? Takoj vam hočem dokazati. Obenem pa bom podrl tudi trditve nekega Nemca, češ da je sistem le nekaka berglja talentov, genij sam se pa kaže baš v dejstvu, da se uveljavlja brez njega. — Mar dvomite v genialnost Napoleona Prvega? Dovolj velikih mož jo je potrdilo. Vidite! Ves njegov ogromni uspeh temelji v nekem čisto določenem sistemu, ki mu je služil pri vseh njegovih

podvzetjih na bojišču. Na njegovih vojaških zmagah sta se pa šele zgradila njegova slava in njegov poznejši sijaj. Ta genialna iznajdba se da izraziti s preprostim stavkom: »Napadaj vselej samo sovražnika, ki je šibkejši od tebe!« Smehljate se; ne verjamete mi. In vendar je sam že zgodaj izdal svojo skrivnost. Ko se je vrnil iz Egipta, mu je dejal v Konventu Massena: »General! Vi ste edini vojskovodja, ki ume zmagati z manjšim številom vojakov, kakor jih ima sovražnik.« »Nasprotno! Nikoli ne napadam sovražnika, ki je številčno močnejši od mene. Skrivnost mojih zmag tiči baš v okolnosti, da se tega principa vselej strogo držim. Če se nasprotnik zbira v kakem kraju, pohitim z vso naglico in z vsemi razpoložljivimi četami tja fer pobijem njegove oddelke drugega za drugim, predno so se bili utegnili združiti. Proti vsakemu sem bil v odločni premoči. Zato tudi ne potrebujem rezerve, ker sem svoje stvari popolnoma siguren. — Če pa je sovražnik močan in išče odločitve v bitki, se mu tako dolgo izmikam, dokler ne misli, da me je zajel v past. Razcepi se v dva dela, da bi me napadel od spredaj in od zadaj. Tedaj preidem bliskoma v ofenzivo, naskočim vsak oddelek posebej in z vsemi četami ter ju zaporedoma strem. Zopet sem bil proti vsakemu v odločni premoči. Moje zmage v Italiji pričajo dovolj zgovorno o uspešnosti te metode.« Tako vidite torej, gospodje, kako je Napoleon sam sodil o vzrokih svojih uspehov.«

Pokrepčal se je z novim kozarcem.

»Enkrat samkrat se je bil Napoleon izneveril svojemu sistemu,« je vnovič povzel. »Doživel je tedaj poraz, ki ga je za vselej pokopal. Malo tako strahotnih polomov pozna zgodovina vojska. Mislim namreč na bitko pri Waterloo. Spoprijel se je bil z Angleži. Bil je v premoči. Lahko bi jih bil strl, če bi bil vrgel v borbo vse svoje sile. Toda Napoleon je bil star. Varčeval je. Pridržal si je v rezervi najboljše čete — svojo telesno gardo. Krenil je bil od svojega sistema. Odločitev se je zavlekla. Blücher je prihitel Angležom na pomoč in Napoleonove slave je bilo konec.«

Umolknil je, da pride do sape.

»Kaj? Tudi na strategijo se razumete?!« je vzkliknil Berthold ves presenečen.

»Mimogrede sem se bil tudi z njo pozabaval,« je nadaljeval Poljak dokazovanje, živahno pogibavajoč s svojimi košatimi obrvmi. »Vendar vam najbolj zanimivega še nisem povedal. Napoleonov genialni sistem namreč sploh ni bil njegova iznajdba! Ne čudite se! Sam je večkrat priznal, da se je ravnal po metodah, ki jih je bil zasledil v Cezarjevih, Aleksandrovih in Hanibalovih dejanjih. In vendar se kaže njegova genialnost baš v dejstvu, da je umel najti v njih edini vzrok, ki jih je bil omogočil. Vse genialne ideje so v svojem bistvu silno preproste. Zato jih povprečni talenti ne morejo razumeti. Bistvo talenta v nasprotstvu z genijem je namreč neko iskanje komplicitarnosti, ki mu onemogoča jasen pogled v jedro stvari. — Toda krenil sem bil s poti! Hotel sem vam bil samo dokazati, da je sistem tisti činitelj, ki odloča o velikih uspehih v življenju in jih omogoča. Življenjepisi Rothschilda, Rockefellerja in Forda so vam gotovo dovolj znani. Ni mi treba torej še posebej govoriti o teh možeh. Kakšno ulogo je igral pri njihovem podvigu nek določen sistem, so sami

izpovedali. Pa tudi Edison, slavni izumitelj, dolguje istemu vzroku vseh svoj ogromni uspeh. — Sedaj hočem govoriti o svojem lastnem sistemu. Čemu strmite?! Da, tudi jaz delujem po nekem prav posebnem in zelo učinkovitem sistemu, ki ga pa pravzaprav nisem sam iznašel, kakor tudi Napoleon ni bil izumil svojega.«

Sledili smo njegovemu pripovedovanju z veliko napetostjo. Walter mu je nalil vina v kozarec, ki ga je bil pravkar izpraznil. Poljak je vnovič povzel.

»Sistem, ki ga danes izvajam jaz, si je bil zamislil pred par sto leti ruski car Ivan Grozni. Zakaj tako buljite vame? Mar mi ne verjamete? Resnica je. On je njegov izumitelj. Zasledil sem bil njegove učinke v carjevih dejanjih. Pri nekem zgodovinarju sem čital odstavek, ki mi je izdal to tajno. Pisano je bilo približno takole — govorim po spominu: Ivan Grozni je poklical vsakega novega dvorjanika k sebi. Začel mu je kar na lepem pripovedovati, koliko gorja je bil že storil na svetu in kako silno ga tare breme njegovih pregreh. Vse življenje da je bil igračka svojih zlih nagnenj, ki prekašajo po svoji jakosti ona vseh ostalih zemljanov. Videti je bil žalosten in potr v dno duše. — Dvorjanik ni mogel verjeti lastnim ušesom. Kaj? Take muke da trpi ta strašni trinóg, ki bi mu nihče ne prisodil niti iskriče srca in usmiljenja? In njemu da se je bil pravkar izpovedal! Hlastno ga je začel tolažiti. Tudi drugi ljudje da niso nič boljši. Samo šibkejši so, zato bolj skrivajo svoje slabe strasti. On sam na primer je že v rani mladosti zapadel tej ali oni slabosti, goljufal je, kradel, lagal, kakor dela večina človeštva. Samo priznati si ni upal nikoli tega. Šele veliki vzgled vladarjev ga je bil opogumil. Car se je pretkano namuzal. Prignal ga je bil tja, kjer ga je hotel imeti. Začelo se je veliko izpraševanje in skoro je vedel vražji trinog vse dvorjanikove tajnosti in pregrehe. Zadrnil mu je na ta način zanjko okrog vratu in ubogi boljar je vztrepetal že ob sami misli na grozovitega vladarja. Kaj je mogel on s skrivnostmi, ki mu jih je bil car zaupal? Mar ni vedel zanje ves svet!? Ivan pa je njegovo zaupljivost izrabil na način, da je napravil iz dvorjanika slepo kreaturo, ki mu je služila vselej in za vse, kar je od nje zahteval. Tako nekako naš zgodovinar. — Vidíte, gospodje! Ta kratki opis mi je vdahnil — lahko rečem: genialno — misel. Kakor razodetje je prišlo nadme, ko se mi je bilo nenadoma posvetilo najti stržen tega zgodovinskega dejstva. Definiral sem ga bil pri sebi nekako takole: »Daj najprej pokušati od sebe, da se ti da potlej drugi požreti.« Bil sem takrat ubog študent tehnike v Varšavi in sem že dolgo iskal poti, kako bi se mogel na »boljši« način uveljaviti v življenju. Ko sem tedaj zasledil ta sijajni sistem v Ivana Groznega dejanjih, sem ves iz sebe od navdušenja vzkliknil, kakor nekoč slavni izumitelj Arhimedes: Heureka! In takoj sem se vrgel na preizkušnjo te čudovite iznajdbe.«

Bruhnil je v glasen grohot, da mu je orjaško telo poskakovalo na prožnem sedišču. Strme smo se spogledali ostali trije. Popili smo vino in naročili novih buteljč.

»Začel sem bil pri bogati dami. Saj veste, da so ženske oni predmet, ob katerem se najlože preizkusi učinkovitost nove psihološke metode! Pripovedoval sem ji že prej dobro premišljeno zgodbo o svojem življenju. Dejal sem ji, da sem potomec stare plemiške rodovine, da

sem svoje premoženje pogнал k vragu v veselih družbah, da so me ženske naposled še moralno uničile in da sem sedaj in na vekomaj pogubljen, hahaha. Moja zgodba jo je ganila v dno srca. Lahko si mislite — ženska pač. Tolažila me je, najbolj seveda s tem, da mi je pripovedovala lastne križe in težave. Da se je bila poročila s človekom, ki je ni nikoli razumel, ki je imel že od prvih početkov zakona različne ljubice in ki jo je v vseh pogledih zapostavljal. Kako je nato sama zašla na nekoliko stranska pota in — lahko si mislite, da je bil vprav to trenotek, ko sem začel navijati svoj sistem. Silil sem vanjo, izvil ji priznanje za priznanjem in skoro sem jo bil zadržal v toliko zanj, da mi ni mogla več uteči. Tiščal sem jo v pesti kakor golobičico. Priznam, precej težko mi je bilo, ko sem moral postati nesramen. Moj gentlemanski čut je mnogo trpel pri tem. Vendar sem začeto pot moral nadaljevati. Imel sem cilj pred seboj. Z različnimi aluzijami v družbi, ki so ji vselej pognale kri v lica, sem jo oskubil za lepe denarce. In kakor je bil Napoleon že v prvi bitki popoln vojskovodja — znamenje njegovega genija —, tako sem tudi jaz že pri prvem poizkusu uspel, kakor vselej pozneje. Opustil sem ženske. Ta posel se mi je zdel premalo zanimiv, pa tudi mojim strogim moralnim principom se je upiral. Izbirati sem si začel nevarnejše žrtve. Lovil sem se za ravnatelji, podjetniki, industrijalci, ministri, finančniki, aristokrati in še mnogimi drugimi imenitnimi člani človeške družbe.«

Znova je zvrnil vase kozarec. Hipoma se je zasmejal, ko da se je bil spomnil zabavne domislice.

»Eden najboljših adutov, ki sem jih bil kdaj izigral, je bil znan nemški minister. Spoznal sem ga bil na nekem banketu v Berlinu. Vina so bila dobra in pili smo nekoliko preko mere. Jaz seveda le bolj navidez, ker sem imel v glavi še druge namene. Prej vas moram še opozoriti, gospodje, da izvajanje mojega sistema le ne teče vselej tako brezhibno, kakor ste si bili morda s početka mislili. Tudi jaz sem, kakor so vsi ostali duševni delavci, v veliki meri odvisen od razpoloženja, ali bolje: od inspiracije. Včasih nisem po cele mesece za nobeno rabo. Zatečem se v osamljen kotiček in tam preždim te puste ure. Prebolim nekakega »moralnega mačka«, da se vržem potem z novim veseljem in s svežimi silami zopet na delo. — No, takrat sem bil v dobri formi. Oči so se mi kar same od sebe zavrtale v ministra, o katerem so govorili, da si je bil za časa svojega prvega ministrovanja nagrabil izdatno premoženje. Sedaj je bil vdruživ na krmilu države. — Približal sem se mu. Že po prvih besedah sem opazil, da ima v veliki meri tisto nemško slabost, ki jo je bil Friderik Veliki tako proslavil. Namreč ono čudno, prav posebno zanimanje za vse nekoliko nenavadne ljudi, četudi bi se kazala ta izrednost zgolj v dolžini telesa. Moj nastop je učinkoval nanj, to sem videl. Saj mi morate tudi vi, gospodje, priznati, da ni moja pojava brez vsake impozantnosti. Hahaha. Ni se mi bilo treba niti mnogo pretvarjati. Zapletel sem ga v pogovor. Povedal sem mu marsikatero mično zgodbico iz svojega življenja, včasih tudi tako, ki ne odgovarja povsem splošnim moralnim pojmom. Izpilil sem jo še nekoliko po svoje — saj veste, da je to pogostoma neobhodno potrebno, da dobi duševni proizvod pravilno zaokroženost — in zadela je tja, kamor sem jo bil namenil.

Junak ni hotel zaostajati za mano. Skušal mi je dokazati, da tudi on ni, vkljub svojemu visokemu družabnemu položaju, nikak vsakdanji filister, temveč da ima globoko razumevanje celo za take moralne pojme, kakor jih popisujeta in oznanjata v svojih delih Macchiavelli in Nitsche. Še več! Razodel mi je, da se skriva za njegovo ministrsko krinko vprav vražje pustolovska natura. Napajal sem ga dobro in kmalu mi je začel razkrivati svoje »uradne« mahinacije, pri čemer se je grohotal — sedela sva ločena od ostalih — da je bobnelo daleč po dvorani. Gostje so se ozirali po njem in videč, kolikšno pozornost vzubja, mi je pod vplivom alkohola zaupal mnogo več, kakor je dovoljeno tako visokemu funkcionarju. Zapredel je samega sebe v gosto mrežo intimnih priznanj, da mi je bilo treba samo še vsekati vanj kakor pajku v muho, pa bi že lahko lokal njegovo ministrsko kri. In — verjemite mi, gospodje! — storil sem to z vso potrebno izdatnostjo in temeljitostjo. Prihodnjega dne sem ga obiskal že s francosko pisanim člankom. Pokazal sem mu ga in povedal, da ga nameravam poslati znanemu pariškemu dnevniku. Ojoj! so bile to potne kaplje, ki so se prikazale takrat na vzvišenem čelu gospoda ministra. »Imel sem vas za gentlemana, za poštenjaka!« je vzkliknil. »Sedaj pa vidim, da ste najbolj prostaški lopov, kar sem jih kdaj srečal!« Smejal sem se mu v brk. Povedal sem mu, koliko pričakujem za svoje razkritje od francoskega časopisa. Dal mi je dvakratno vsoto. Čez par dni sem ga zopet počastil s svojim obiskom. Nato znova in znova. Izstnil sem iz njega denarja, da se je kar lesketalo. Dejal mi je, da cele noči ne zatisne očesa. Videl sem mu na obrazu, da ne pretirava. Vidno je propadal. Vendar se mi ni smilil več, kakor tale ogorek cigarete, ki ga bom zdajle poteptal. Stari goljuf je našel svojega mojstra!«

Pogazil je ostanek cigarete in nekaj časa grohotoma opazoval naše vročično napete obraze. Walter ga je vprašal:

»In kako je končala ta zgodba?«

»Končala?! Za takega bedaka me imate? Dobri minister vsak trenotek lahko pričakuje, da se mu pojavim pred vrati. Pa tudi medsebojno korespondenco skrbno negujem. Bil bi smrten greh, če bi zanemaril tako bogat rudnik. Naj bo dovolj o ministru! — Še bolj zanimiva, ker bolj nevarna, je bila zadeva z nekim londonskim policijskim inšpektorjem. V nekem baru sva se bila seznanila. Vedel sem, da ni na najboljšem glasu, vendar je ostal na svojem mestu, ker mu niso mogli dokazati ničesar. — Ta je pa kakor nalašč zate! sem si mislil takoj. Kmalu sem pa uvidel, da je mož nenavadno trd oreh. Minister je bil proti njemu prava igrača. Moral sem se pretvarjati, zakaj če bi bil ž njim govoril tako odkrito kakor z Nemcem, bi tičal še isti dan za zamreženimi okni. Najprej mi je bilo treba pridobiti si njegovo prijateljstvo. Izdal sem se za Nemca, pisatelja detektivskih romanov, in inšpektor me je uvedel v marsikateri nočni lokal, ki bi ga sicer nikoli ne bil spoznal. Hotel mi je nuditi priliko, da dobim snovi za svoje pustolovske spise. Tudi iz svoje prakse mi je pripovedoval več prav zanimivih zgodbic. Kmalu sem si pridobil njegovo naklonjenost. Denarja sem imel še iz Berlina, umel sem uživati življenje in prav rad verjamem, da je našel v meni prijetnega spremljevalca pri svojih nočnih »inšpekcijah«. Obiskala sva tudi nekatere prepovedane

Stane Cuderman / Avtoportret

lokale in na svoje čudo sem opazil, da je moj kriminalist tam dobro znan gost in da se ga prav nič ne boje. Vsako novo »zvezdo« je moral on najprej okušati. Tako sem polagoma dobil dober vpogled v njegovo »službeno« poslovanje in zanjke so se začele že zatikati okrog njegovega vratu. Začel sem ga izzivati. Proslavljal sem ga že kot junaka svojega bodočega romana. Vzbudil sem njegovo nečimernost. Iskal je, da bi se čimbolj postavil pred mano. Začel mi je pripovedovati svoje intimnejše zadevice in kmalu sem vedel za marsikatero tajno njegovega nekoliko ekscentrično moralnega življenja. Pripodil sem ga bil tja, kjer sem ga lahko pograbil za vrat. Vrgel sem krinko z obraza. Verjemite mi, gospodje: Nisem še videl ostrmeti tako človeka, kakor takrat tega ubogega policijskega uradnika. Z velikimi očmi je buljil vame. Zagrozil sem mu, da razkrijem pred javnostjo njegove nečedne posle. Moral mi je dati denarja. Potlej se mi je izogibal. To me ni prav nič motilo. Vedel sem, kje ga lahko najdem. Iz žepa sem mu izlekel še dokaj lepih funtičev. — Zdajci pa se je našel in mi pokazal svoje angleške zobe. Neke noči mi sledita po zakotni ulici dva neznanca in me zajameta na nekem ovinku medse. Če bi ne bil imel tegale browninga pri sebi (pokazal nam je orožje), s katerim sem ju bil ustrahoval, bi bilo po meni.«

Izpil je kozarec vina. Z očmi smo viseli na njegovih ustnicah. Odkašljajal se je še, nato je nadaljeval:

»Prihodnje jutro sem obiskal inšpektorja v njegovem uradu. Povedal sem mu o poskušenem napadu in osumil njega, da mi je pripravil to past. Zagrozil sem mu, da ga na mestu izdam, če mi ne izplača gotove vsote in ne preneha spletkariti proti meni. Očividno se je bil pa že informiral o meni in mojih razmerah. Zakaj takoj je hotel poklicati stražnika, ki naj bi me povedel v zapor. Naposled sva se zedinila, da zapustim London, on pa mi dá denarja in me opremi s pravilnim potnim listom za Pariz. Kajti v London sem se bil pripeljal s potvorjenimi dokumenti. Vidite torej, gospodje, da mi je bila tudi topot sreča naklonjena. »Usoda je kakor ženska«, pravi Macchiavelli. »Če je ne tepeš ti, te bo ona tepla.« Trčite z mano, gospodje, da jo bomo še dolgo pestili!«

Veseli smo se odzvali njegovemu povabilu. Obrnil se je name z besedami:

»Tudi vi, psiholog, dvignite čašo. Vem, da ste soliden gospod, učenjak skoro, ki neprenehoma vrta po knjigah; vkljub temu pa mislim, da ni nobena pregreha, če izpijete kozarček skupaj s »pustolovcem« — tako me imenujete, kaj ne? pri sebi? Vaši papirji so v redu; o tem ni nobenega dvoma. Vendar se vam lahko kdaj pripeti, da pridete v podoben položaj, v kakršnem sem bil v Londonu jaz. Želim vam, da bi se tedaj okoristili z mojimi izkušnjami.«

»Motite se, gospod,« sem odvrnil na njegove zbadljive in ironične besede. »Tudi jaz nisem človek, ki dela Usoda z njim, kar se ji poljubi. Ker mi Italija, katere državljani sem, ni hotela dati svojega potnega lista, sem pobegnil preko meje s starim, potvorjenim. V Parizu se sploh nisem javil oblastem ...«

Walter mi je krepko stopil na nogo. Poljak si je zopet osvojil besedo.

»Že dobro, že dobro, gospod,« je dejal. »Da zaključim svoja izvajanja: Sistem je kakor zagvozda, ki jo zabije njegov izvrševalec v živo telo družabnega organizma, da si ga napravi pokornega. Zakaj življenje je večna borba, kakor so vedeli že stari modrijani. Dalje je sistem kakor ogrodje stavbe, katero mora njegov lastnik napolniti s svojo osebnostjo. Tudi jaz sem dal onemu, ki ga je bil izumil Ivan Grozni in ki je tičal toliko let brez moči v zaprašeni knjigi, nov porast in novo življenje s svojo individualno noto. Prikrojil sem ga sebi in dobi, v kateri živimo, primerno. Sem kakor vojskovodja, ki bije z življenjem bitko za bitko. Moj sistem so moje čete, moji vojaki.«

Končal je. Pozval nas je, da se odpravimo. Trije poslušalci smo plačali, kar smo bili zapili. Potem smo najeli taksi in odpeljali Poljaka že močno pijanega v njegov hotel. Pred durmi nas je še drugega za drugim pristrčno objel. Meni je pošepetal na uho:

»Videl sem, da imate v listnici še nekaj denarja. Posodite mi ga. Saj razumete? Nimate dokumentov v redu.«

Zagrohtal sem se na ves glas. Hotel sem seči v žep, kjer sem imel dokumente, toda Poljak me je zadržal.

»Kaj ste zares mislili? Mar niste videli, da sem se bil le pošalil? Vedel sem, da ste me bili le vlekli, ko ste dejali, da nimate listin v redu.«

Veselo smejoč se, se je poslovil in odšel...

Po poti me je vprašal Walter:

»Torej si bil vendar tudi ti spregledal njegovo nakano? Imenitno si ga potegnil.«

»Nikakor ne,« sem mu odvrnil. »Šel sem mu v past; dokumentov zares nimam v redu. Toda tvoj sunek z nogo me je bil opozoril na pretečo nevarnost...«

»Kako? Koncem koncem si ga pa le ti preslepil?«

»Seveda. Sprejemljiv učenec sem. In — priznati moram, da je bil mojster tak, da si je vredno zapomniti njegovo lekcijo iz psihologije.«

ANTON OCVIRK / LITERARNI ZAPISKI

II.

Za današnji čas je značilno, da skušajo pisatelji poleg leposlovnega pisanja razglabljati tudi o teoretičnih umetnostnih vprašanjih. Zato je pri večini prerasla analiza in podrobno razpravljanje vsako naivno ustvarjanje in današnji pisatelj hoče podati najosebnejše misli o najrazličnejših umetnostnih vprašanjih, še več, on celo skuša pronikniti s svojo psihološko-umetniško analizo do etičnih in estetičnih zarišč, jih skozi sebe doumeti in si z njih pomočjo ustvariti celotni nazor o umetnosti in o življenju. Seveda je veličina takih razmišljanj odvisna od pisateljeve individualne moči. Filozofsko utemeljevanje vseh takih zmiselnih svetov je večinoma nujno, le da se pozna pri umetniku ustvarjalna sila, ki tu sicer ne oblikuje življenja v umetnino, pač pa meditira o življenju in ga skuša miselno in intuitivno dojeti. Tu temelji vrednost takih knjig. Tu veliki pomen Tagorjeve knjige »Sadhana«. Odtod sodobni esej, sodobni analistični roman (Wassermann, T. Mann itd.) Omenil sem, kako napačno pa je zato tendenčno mišljenje

o umetnosti, kako vsestranska je trditev, da mora biti umetnost le sredstvo za izražanje miselnih idej in principov, ki so le izsledki dneva in raznih svetovnih nazorov.

Pri tem premišljevanju se mi zdi vredno govoriti o knjigi ameriškega pisatelja, Uptona Sinclaira, ki je zanimiva bolj zaradi svoje tendence. Zaradi načina usmerjenosti le v eno miselno doživetje življenja in sveta in še zaradi svoje velikanske vsakdanjosti. Zdi se mi primeren zgled za vsako knjigo, ki išče vrednosti le v izražanju politično-socialnih tendenc, ne pa v prikazovanju notranje predoživetih življenjskih pojavov.

V knjigi »Zlata veriga« je nanizal Upton Sinclair vrsto teoretično-nazorskih misli o postanku (— po fantaziji! —) umetnosti, o njenem razvoju, njeni tendenčni usmerjenosti in o njenem pomenu za naš. Za tem prvim delom je razporedil po zgodovinskem razvoju predstavnike literarnega sveta in je na njih skušal dokazati svojo teorijo.

Sinclair trdi predvsem, da je umetnost bila in bo propaganda, bodisi zavedna, bodisi nezavedna. Umetnost je najmočnejše sredstvo, s katerim se dajo izražati zahteve razredov in to je tudi njen namen in pomen. Ona mora življenje urejati in napraviti možnost uveljavljanja hotenj svojega razreda. Šest velikih laži je našel Sinclair, šest glavnih laži o umetnosti. Te laži je hotel uveljaviti vladajoči razred, da bi preslepil vladani razred. Prva laž: Umetnost zaradi umetnosti. Češ da je poslednji namen umetnosti in njena najskromnejša naloga izpopolnitev oblike. Druga laž: Umetnost je nekaj esoteričnega, dostopna samo posameznikom, ne pa masam. Tretja laž: Umetniška tradicija. Mladi umetniki naj se drže starih zgledov n. pr. klasikov. Četrta: Umetnost je zabava in razvedrilo, ona naj odmakne pozornost od sive vsakdanjosti. Peta: Umetnost nima nikakega opravka z etiko. Šesta: Prava umetnost izključuje propagando in nima nobene skupnosti s svobodo in pravico.

— Umetnost — pravi Sinclair — je podajanje življenja, kakor ga spozna umetnikova osebnost. — Ona vpliva na druge osebnosti s tem, da jim spremeni čustva, prepričanja in dejanja. — To je torej etični pomen umetnosti. — Velika dela se ustvarijo, če se vrši resnično pomembna, življensko važna propaganda z vso tehnično popolnostjo, ki je možna v vsakokratni umetniški obliki. Razlikovanje med umetnostjo in propagando je popolnoma razredno razlikovanje. Umetnost je igra, dokler je instinktivna, postane propaganda, kakor hitro dozori in se zave. — Umetnik je socialen produkt. Njegova psihologija in njegova dela so določena po gospodarskih centrih, ki vladajo v njegovem času. Priznani umetnik vsake dobe je človek, ki simpatizira z vladajočim razredom te dobe in ki zagovarja njegove interese in ideale.

To so glavne misli Sinclairove knjige. Zanimive so zaradi svoje navidezne preciznosti in še zaradi svoje tveganosti. Res je, da mora umetnost stremeti za podajanjem življenja, kakor ga je umetnik doživel, toda tu predpostavljamo, da je umetnik izrazno in ustvarjalno močan, da zmore oblikovati življenske pojave, sicer so vsa njegova prizadevanja le obrisi življenja. Koliko tiči v delu hotenega, koliko je v delu propagandnega ni težko spoznati, če naj je propaganda že netendenčno pisanje samo na sebi, že osebno izživeljanje; toda propaganda je vedno nujno zvezana z nekim predsodkom o življenju, ki je večinoma miselno teoretskega značaja in ne toliko pristno življenskega. Kljub hoteni tendenci Tolstojevega »Vstajenja«

je delo v globini svoje zasnove, v podajanju življenskih tipov strogo človeško in ne prenese mrzle miselne izkonstruiranosti — zato je vendar tu nepropagandistično. Da je umetnik produkt družbe ni novo, novo je, da je umetnik — po Sinclairu — produkt gospodarskih in socialnih prilik, da je odvisen v glavnem le od njih. To seveda nikakor ni res, ker sicer bi bil umetnik strogo vezan in bi vselej zmogel gledati življenje le skozi predsodke svojega razreda, ne pa v njegovi neizmerni vseobsežnosti, globini in razpredenosti. Pravim, da je pravi umetnik vedno svoboden od vseh malenkostnih vezanosti, ker išče v vsakem življenskem pojavu njegovo osnovno etično vrednost, ne pa nekih predsodkov mase. Govoriti o umetnikovem odnosu do vladajočega razreda, se mi zdi naivnost, saj je vedno in vselej bil umetnik glasnik neke globlje resnice, kot pa je izmaličena in v sebi nedorasla slika vodilnega razreda. Poleg tega pa obstojajo v življenju še druga tudi važna življenska, etična in umetniška vprašanja, mimo katerih je Sinclair gradil svoj nazor. Njegov kozmopolitizem je znak njegove življenske usmerjenosti, ki bo umetniško prepričevalna, ko bo v umetnini dobila svoj spontan izraz. Vsaka teoretična razglobljanja razpadajo spričo žive sile umetnine. Govoriti o njej, pomeni, govoriti o svojevrstnem organizmu, govoriti o posebni življenski pravilnosti.

MILAN PUGELJ

Ob obletnici njegove smrti se ga spominjamo, kot enega najbolj produktivnih, stilno dovršenih, pa tudi čitanih in priljubljenih pisateljev generacije, ki je nastopila ob prelomu stoletja. Saj skoro ni lista iz preteklega dobe, v katerem bi ne našli njegovega imena. Po vojni je bil več let vodja ljubljanske drame, kasneje pa prav v tem zavodu eden najboljših režiserjev. V tem svojstvu je po večletni težki bolezni tudi umrl. Naša oficialna kritika se je njegovemu delu slabo oddolžila.

BARTOLOMEO CALVI / UVOD V KRALJA NA BETAJNOVI

(Nadaljevanje)

Isto tako zapažam posredno zmago pravice v usmiljenju vzbujajočem ponašanju uboge Nine, ki postane zgovornejša vsakikrat, kadar toži Maksa o svojem trpljenju in je že skoro na tem, da razodene tudi župniku svoj odpor proti samostanu, kamor jo hoče stric po sili zapreti, a se stisne sama vase, onemi in trepeti od strahu, kadar je Kantor navzoč. Velikega pomena za moralno zmago pravice

in nedolžnosti je tudi trdovratna vzdržnost in nema boleost v ponašanju Kantorjeve žene Ane in njegove hčerke France; zlasti Ane, kateri se tako tresejo roke, da ne more natakati vina, ko jo odurni mož prisili streči gostom v krčmi. Ta moralna zmaga bi pa bila brez dvoma mnogo popolnejša, če bi bil pisatelj pustil vztrajati ženo in hčer pri nujni dejanski obsodbi ter pri sklepu, da zapustita hišo, tudi potem, ko je Kantorjev umor Maksa sodnik že zabilisal in ko nadaljuje pogovor s svojimi gosti, kakor da se nič ni dogodilo ter govori celo povsem mirno in cinično, kakor vedno, o bližnjih volitvah. Če bi bil torej bolj podčrtal nasprotje med obsojanjem družine in med nesramno odvezo, ki jo je dal zastopnik pravice na Betajnovi v tej zadevi, se mi zdi, da bi bil jasnejše in temeljitejše dosežen smoter, ki ga je Cankar imel. V zvezi z zmago pravice, to se pravi s praktičnim uspehom nauka, ki ga vsebuje Cankarjeva drama, se mi povsem prirodno vsiljuje primerjava zaključka »Kralja na Betajnovi« s koncem Alfierijevega »Filipa«. Če izvzamemo različnost nagibov, ki vodijo osebe obeh dram, zapazimo v značajih obeh velikih predstaviteljev krivde neko sorodnost postopanja, daši je pri Alfieriju razvoj naglejši, pri Cankarju pa manj napet in preje pripovedniški. Ob nepričakovnem samomoru svoje žene se Filip strezni ter skesa, priznavajoč brezuspešnost svojega zlega dejanja:

V potoku teče kri — in kakšna kri!...

Glej, polno zadoščenje strašno sem dosegel...

A jaz — sem srečen li?...¹

Toda že v naslednjem hipu prevladata v njegovem obupanem srcu razum in hladna preračunanost, ki ga silita, da zaukaže Gomezu strogo molčečnost glede zločina, če mu je življenje ljubo. Trinog stoji torej še vedno na svojih nogah, ves je pripravljen prelivati še nadalje kri, et quidem, prav kri edinega zaupnika, ki ga je imel pri svojem poslednjem zločinu:

— Gomez, zakrita

naj ostane stvar vsakomur. — Meni dober glas,

življenje sebi z molkom le ohraniš.²

Iz tega sledi, da je mogel končati Alfieri svojo igro le tako, da je svojega junaka do poslednjega ohranil zvestega samemu sebi, če je hotel doseči svoj smoter: maščevati nedolžne ter vcepiti v duše gledalcev globok srd zoper trinoštvo.³ Taisti preobrat se izvrši v Kantorju, le v tem je razlika, da se mu ne porodi kes kot posledica notranjih borb, temveč skoro edino le kot odsev srda in groženj svoje družine. Tudi on se kesanja otrese prav tako hitro kakor Filip, a manj človeško, kajti bolj od njega je preračunljiv in prekanjen. Ko potegne Alfierijev junak zaključek tistega tragičnega položaja, se omeji na vprašanje: »A jaz — sem srečen li?...«, dočim Kantor to brez ovinkov potrjuje: »Šlo je mimo vse. — In zdaj bodimo veseli — glejte, kako je posijalo solnce ravno k nam... prišlo je ravno k nam v vas ob tej slovesni uri...« Pa mu še to ni dovolj in jame zagovarjati svoj način ravnanja, brez sramu oznanja svoj nauk nasilja, po katerem se mora vsakdo ravnati, če hoče uspeti v velikih podjetjih. Kantor prekaša po svoji srašnosti Alfierijevega Filipa in bo zato srd gledalcev zoper njega in njemu podobne tem globlji.

Snovni junak drame je Kantor. Da bi označil njegovo snovnost, ki je nekako znamenje hudobnosti, nam pisatelj po ovinkih pove, da je nenavadne zunanosti, kajti kadar se hoče za šalo pretepati s svojima fantoma, ki nista baš več otročiča — enemu je deset, drugemu dvanajst let — mora poklekiniti. V besedah in kretnjah je rezek: osorno prekine razgovor svoje žene z župnikom, tako da žena mahoma utihne in odhiti. Posebnih duševnih višin ne pozna, ker je verižnik naj-hujšega kova; pač pa dobro ve, kar je njemu treba, tako da deli župniku nauke o življenju: »Dobra je odkritosrčnost, gospod župnik, ali še boljša je previdnost« ter podpira to svojo trditve z zelo prepričevalno utemeljitvijo, to se pravi, s tem, kar je po tej poti sam dosegel: »Danes je moja vsa Betajnova!...« Kantorjeva spretnost pride v razgovoru z župnikom do popolne veljave. Župnik mu hoče namigniti na stvar, ki bi ga utegnile zadeti v njegovi občutljivosti, a kakor hitro Kantor zapazi to župnikovo namero, mu ne da priložnosti da bi jo izvršil, kajti

¹ V. dejanje, v. 1411—1413.

² V. dejanje, v. 1413 do konca.

³ Primerjaj v potrdilo tega Alfierijev odgovor na pismo Ranieri de' Casalligija glede svojih prvih štirih tragedij, v »Tragedie d'Alfieri«, II. zvezek, str. 488, Firenze, Le Monnier, 1866.

zamreži ga tako spretno s svojim govorom, da župnik hitro obmolkne, zlasti ob njegovi obljudi, da mu sežida farovž. Isto spretnost kaže Kantor v razgovoru z župnikom in kmeti: »Jaz dobro vem, da jih je mnogo, ki me ne marajo in ki bodo zdaj na glas in na tihem rovali in hujskali bodo proti meni —<; in spet tako spretno zasuka svoj govor, da njegovi poslušalci ne slišijo več obtožb in sumov, ki visijo nad njim, celó glede Maksovega umora. Kantor je trd in oblasten napram vsem in celó tedaj, ko bi se moral povsem drugače vesti: Kadar koga prosi za uslugo. Ženi, ki ga po Maksovem umoru hoče zapustiti, reče: »... vsi me tako gledate, kakor da bi imeli tujca v hiši in ne očeta in ne gos-pod-a-r-j-a...< Lužarica naprosi župnika, naj se zavzame pri Kantorju, da bi sprejel njenega moža spet na delo. Kantor se župniku prilizuje — saj mu hoče sezidati farovž — pa vendar mahoma prekine prošnjo kmetice, rekoč: »Gospod župnik nima s to stvarjo nič opraviti.< Kantor je čez vsako mero hudoben; premislil je zločin, hladnokrvno ga je izvršil, nato pa hoče prepričati ženo, ki je takoj spoznala njegovo zlo dejanje, da je nedolžen. Toda najbolj stopi njegov cinizem na dan, ko hoče, kakor ljudskošolski učitelj raztolmačiti svojemu sinu Francelju, da je imel v roki palico, ne puško — kar mu seveda ne uspe. Sebičnost in cinizem, moremo reči, sta najizrazitejši potezi njegovega duševnega lica. Sam priznava, da se je poslužil protizakonskih in nasilnih sredstev, da bi obogatel. Pa kako se opravičuje? Tako delajo vsi. Cinizem ga navdaja s prepričanjem, da so vsi ljudje taki, kakor on; tako ga oklepa in podjarmlja svet njegove hudobije. Drug odsev lastnega bistva je izražen v nazivu »razbojnik«, s katerim pokliče sina Francelja k sebi, katerega je bratec zatožil, da ga je pahnil. Eden izmed nešteti dokazov za njegovo prevečeno sebičnost leži v sledečih besedah: (o Nini, ki jo hoče vtakniti v kloster) »Tam bo živela v miru; zadovoljna bo in tudi jaz bom zadovoljen.< Prav tako reče Maksu, da bi mu rad dal svojo hčer za ženo, tem rajši, ker mu ne bi delala potem več skrbi. Do kulture nima Kantor nobene ljubezni. Ne pozna druge logike mimo nasilnosti. Slišali smo že, s kakšno gotovostjo je opomnil župnika, da je dobra odkritosrčnost, ali še boljša previdnost. Kdor je študiral, je Kantorju enostavno »pisun.< V verskem pogledu je nevednež in mlačnež, tako da se celó norčuje iz evangelskih pripodob, ki jih župnik ponavlja: »Vsak kozarec vina, ki ga darujete siromaku, Vam bo nekdanj stoterno povrnjen.< Kantor na to: »Vedro za kozarec!< Dvojen je načrt življenja, ki si ga je napravil Kantor: obogateti ter zagospodariti nad drugimi, po možnosti vsaj na videz zakonito, a po potrebi tudi z najbolj očitno nezakonskostjo. Poznamo že sredstva, ki so mu pripomogla do bogastva. Obžalovanja vredno stanje njegove nečakinje Nine ter na otročje vračajoči se Krnec živo pričata o njih. Toda bogastvo samo ga ne zadovoljuje in kakor vsi nováki, se polakomni lestvice časti. A preden more kandidirati za poslanca, mora očistiti polje posledic svojega kalnega obogatjenja. Zato sili z Nino v kloster ter nudi svojo hčer Franco Krnecovemu sinu — njega samega zlahka drži v oblasti s kako malo mesečno podporo in kakim kozarcem vina; obadva imata namreč v svoji oblasti dragocene dokaze, to se pravi take, ki bi ga mogli kompromitirati. Toda čeprav mu bi uspelo zapreti v kloster Nino, ki je pravcati tip nedolžne deklice, ustvarjene kakor nalašč za družinsko življenje, ne pa za samostan, se mu ne bo posrečilo prisiliti k molku Maksa. Čeprav Maks ljubi Franco, se ji vendar odreče, da bi ne imel nagobčnika, ki bi mu branil govoriti zoper Kantorjeve zločine. Ker je Maks neomajno odločen, da se mu zoperstavi, se čuti Kantor prisiljenega postaviti se proti njemu, ki grozi porušiti ne le palačo časti, ki si jo je začel graditi, ampak tudi že zgrajeno palačo bogastva in oblasti. Pri tem postopanju Kantor ne pozna polovičarstva. Svoj smoter mora doseči in ga bo tudi dosegel navzlec najtrdovratnejšemu odporu. Tako reče župniku: »Ali česar zlepa ne doseže, to je pač treba, da doseže zgrda.< In Maksu samemu: »Jaz moram naprej, zatoorej s poti, prijatelj!<; »no, če polena ne prelomim, moram vzeti pač sekiro«, naposled pa župniku in svojim volilskim podpornikom, kmetom: »Kdor hoče kaj doseči zase, za svojo faro, za ves svoj narod, ne sme biti plah in slab, ne obziren in ne usmiljen< in vse to govori s tako prepričevalno silo, da bi si kdo utegnil misliti, da ima opravka z nadčlovekom. Odkod jemlje Kantor toliko poguma in toliko vero v uspeh? V bistvu iz dveh virov: iz že doseženih uspehov in iz neke vrste tipično patološke autosugestivnosti. Da je Kantor podložen sugestiji, je razvidno iz prizora, v katerem ga vodi Maks takorekoč za roko ter ga prisili, da ponovi nevedé dejanje napada in umora svojega bratranca. Ko zakriči Krnec zunaj »Morivec«, nato odpre duri v pivnico, kjer se pogovarja Kantor s svojimi gosti o volitvah, obide Kantorja slabost ob tem klicu, ki se povrhu še ponovi, ter klecne. K sreči ga oskrbnik potegne iz nevsčene-nega položaja, govoreč o Krnecu, da je znorel, kar Kantor nezavedno in v oblasti

sugestije dobesedno ponovi. Še drug dokaz za njegovo nenavadno podvrženost sugestiji nam je njegovo prepričanje, da v resnici ni izvršil zločina, čim mu sodnik s svojo imenitno logiko stvar raztolmači: »Zdaj je torej jasno, kakor na dlani, da ga nisem ubil.« Pod vplivom te sugestije pride tako daleč, da veruje vase kakor v neko orodje usode, tako da nji pripisuje odgovornost za svoja dejanja. Svoji ženi reče: »Ali ne vidiš, da je moral biti? (to, da je umoril Maksa) ... Grešil sem, ker sem moral grešiti.« — In župniku: »Je bila že taka božja volja« (namreč, da je vzel Bernot puško s seboj, ko je odšel iz Kantorjeve hiše, kar pa ni bilo res). — Hčeri: »Če nečete z mano, ostanite zadaj, jaz pojdem po svoji poti — moram.« Dejal sem, da govori Kantor, kakor da je tip nadčloveka, a nadčlovek ni, ker se nam pokaže časih bojazljiv in celo strahopeten. Zares se po izvršenem zločinu boji, a samo dotlej, dokler se mu zdi, da mu posledice zločina utegnejo škoditi, toda čim sprevidi, da se mu iz tega ali onega razloga teh posledic ni več bati, postane spet isti brezvestnež, kakor je bil prej. »Pojdi v cerkev in se spovej in potem razodeni greh ... Bog ti bo odpustil.« Ob pomisli na odpuščanje kaže Kantor voljnost storiti, kar mu žena svetuje. Enak prizor se ponovi, ko vstopijo v hišo zastopniki pravice. Kakšen nadčlovek neki je Kantor? Izidor Cankar tolmači ta nasprotja v Kantorjevem značaju, češ, da pisatelj s Kantorjem ni hotel poveljati Nietzschejevega nadčloveka, marveč izpričati, da se je temu nekdanjemu idealu odpovedal.⁵ Meni se pa zdi, da je Cankar ustvaril takega Kantorja, ki je časih mogočen in oblasten, časih pa plah, zlahka sugestiji podložen in celo strahopeten, da bi mu dal takorekoč glas in obleko človečnosti, to se pravi, da bi ga napravil čim verjetnejšega. Če preveč napačen lok, se zlomi, pravi moder pregovor. Spričo popolnoma nerazumljivega Kantorja, srečnejšega od Ahila in Orlanda, bi bil slovanski narod Cankarju zabrusil v obraz, da se šali, mesto da bi primerjal Kantorja s trinogi, ki so ga tlačili ter izvajal iz tega posledice. Toda Cankarju ni do šale, temveč on se skuša držati v pravem ravnovesju, ki opravičuje estetično risanje značajev, ki gredo sicer preko mej normalnosti, a vzdržujejo z njo vidne zveze.⁶ Uverjen sem, da je vodil prav ta prevdarek Cankarja pri risanju Kantorjevega značaja. Dejal sem, da je Kantor prepričan o sebi, da je orodje v roki usode. Tu se pa spet pojavi vprašanje sprave, kateregakoli nauka, ki je v mislih pesnika »Kralja na Betajnovi,« z nezmožnostjo zajezanja neomajnih tlačiteljev slovenskega naroda. K že navedenim opazovanjem pridenem še, da izhaja ne malo kričeče nasprotje iz Cankarjevega pesimizma. Cankar namreč v nasprotju z drugimi predstavniki slovenskega slovstva, ni videl možnosti socialnega ali političnega osvobojenja svojega naroda. To dejstvo moramo imeti pri študiju drame jasno pred očmi, kajti v navajanju zlega, ki trpinči njegov narod, je Cankar nujno negativen, ne konstruktiven, ker v njem ni vere v bodočnost. Cankarjevemu pesimizmu pajdaši njegovo nagnenje k satiri in ironiji. Tudi iz tega izhaja po mojem mnenju marsikatera značilna poteza v nekaterih značajih: župnik, ki ponuja kmetici kozarec vina; debeli sodnik, ki kolne in zahteva pijače, čim je vstopil v Kantorjevo hišo, da preišče slučaj Maksovega umora; itd. Pa so še druga mesta, ki na prvi mah izgledajo nemogoča, a jih je možno raztolmačiti na priroden način. Znano je, da se trudi Kantor biti radodaren, kajti priprave za volitve so v polnem teku. Zares pravi, da hoče biti koristen ne le svoji občini, temveč vsemu narodu; naravno je torej, da je velikodušen, zlasti takrat, kadar je v družbi tistih, ki naj bi podpirali njegovo kandidaturo. Zato rade volje vrže staremu Krnecu kak sold; zato pošlje v svoji vzvišenosti kozarec vina Bernotu, ki ga peljejo žandarji mimo hiše.

Maks je moralni nositelj in nesrečni junak drame; predstavlja Kantorju nasprotno točko in ga moremo smatrati iz mnogih razlogov za simbol pravičnosti in nemeze, toda tiste pravičnosti in nemeze, ki rajši — kakor Sokrat — propade, nego kaznuje in uničuje. Že prej omenjeni Maksov padeč je popolnoma pojasnjen po umetniških in dušeslovnih načelih pisatelja. Maksov značaj opozicijonalca ter borca zoper krivičnost do skrajnih mej, je že v začetku drame razodet v tenki pikrosti ter v nenavadni predrznosti, s katero opomni Franci, da je njena družina obogatela, medtem ko se je on potepal po svetu. Toda njegova predrznost izvira iz čiste in mirne vesti, dasi je slabo oblečen in oropan tolikih dobrot sreče in celo Francine ljubezni, vse po Kantorjevi krivdi. Po takem njegovem duševnem stanju ni čuda, da hoče zoperstaviti nepoštenemu Kantorjevemu bogastvu svoj vagabundski ponos.

(Dalje prih.)

⁵ Glej uvod v V. zv. Zbr. sp., str. 12.

⁶ Tu sledi pri Calviju stranpot v razlago Ariostovega pojmovanja o »zlati sredi,« ki jo izpušчам radi nebitvenosti. Op. prevajalca.

ANTON OCVIRK / »HIŠA MARIJE POMOČNICE« V NEMŠČINI¹

Založba Niethammer je izdala prav kmalu za »Hlapcem Jernejem« že drugi zvezek Cankarjevih del, ki obsega poleg globoke in čustveno silne povesti »Hiša Marije Pomočnice« še vrsto Cankarjevih črtic »Moje življenje«. Po opremi, obsegu in razporedbi snovi je drugi zvezek popolnoma podoben prvemu. Sestava knjige tudi sedaj ne zadostuje vsem nujnostim iz vzroka, ki sem ga omenil že pri prvi knjigi. Knjiga ne nareja utisa celote, posebno ne v dodatku, kjer je pod naslovom »Moje življenje« marsikatera netočnost v sestavi. Ciklična skupina »Moje življenje« ima v originalu XIV črtic, ki jih uvaja uvod in zaključek, ki je tu v knjigi izpuščen. Ne samo, da so nekatere črtice iz tega cikla izpuščene — nekatere so bile že prevedene v prvi knjigi: III. črtica (Das Abe), V. (Die Datteln) — n. pr. X. in XIV. črtica ampak tudi vse ostale prevedene so zlite v pet poglavij v katere se morda vsebinsko dajo vezati, nikakor pa ne na notranje pesniško. Dvanajst črtic je v knjigi sestavila v pet: I., II., IV. in VI., VII., VIII., IX., XI., XII. in XIII.) Prvemu ciklu so nato v knjigi dodane še črtice: »Desetica«, »Tuja čednost«, »Večerna molitev« in »Pred gostilno«.

Uvod v knjigi je napisal Fritz von Haniel, ki je hotel informativno podati vsebino knjige, njen postanek, ponazoriti dogajanje v povesti: »Hiša Marije Pomočnice« in pomen in umetnine. On piše: »Lahko bi menili, da spada »Hiša Marije Pomočnice« med tiste nenavadno nežne pesniške stvaritve, ki sploh niso ustvarjene zato, da bi jih kdo prelil v toge, mrtve črke, in da bi se trivializirale in poljudile«. Kljub temu bi v uvodu pisec vsekakor govoriti še o moči Cankarjeve proze, njegovi umetniški sili in pomembnosti. Pisan je prijetno.

Prevod »Hiše Marije Pomočnice« in črtic v dodatku je preskrbela ga. G. Jirku. Kar sem omenil k njenemu prvemu prevodu, velja tudi za to knjigo. Prav zaradi čuda poetičnih mest in stilnih lepot je kaj težko prevesti »Hišo Marije Pomočnice«, posebno še zadeti barvo originala, stilne potankosti in muzičen ritem. Prevod sam na sebi učinkuje prijetno, poda marsikatero Cankarju lastno občutje, toda v primerjanju z originalom se šele zapazi marsikatero netočnost, ki pa je večkrat opravičljiva. Tako nasilno krajšanje in izpuščanje mest iz izvirnika mi ne ugaja. Nekatera mesta so dobro prevedena, čuti se, kako je ujela barvo izvirnika. Naj navedem nekaj mest, kjer je prevod nemogoč. (Jaz neroden v nogah, sem kolo-baril za njo ter se prevračal nizzol po kamenju in po polzki travi«. — Prev.: »Ich, auf meinen ungeschickten Beinchen, wirbelte einmal um si herum und rollte dann über Steine und schlüpfriges Gras hinab.«. — »Jedna jédel — pomaranča in jednod jédelj — pomaranča sta dve jédelj — pomaranči!« — Prev.: »Eine aß — eine Orange und noch eine aß — eine Orange — macht zusammen zwei — die Orangen aßen!« — str. 155, »ki jih ve že vsak otrok pod mostom«. — Prev.: »Die doch jedes Kind bei der Brücke weiß.« — »Učiteljica je poiskala prijetno prispodobo ter je vprašala.« — Prev.: »Die Lehrerin suchte ein Bildchen heraus und fragte.« Itd.)

Prevod »Hiše Marije Pomočnice« v tej obliki more kljub mnogim nedostatkom, ki so različnega značaja — bodisi vsebinskega, bodisi stilističnega —, nemškemu čitateljstvu vzbuditi daljni pojem Cankarjeve proze. Seveda bi neizmerno prijetnejše učinkovala striktna prestava, ki bi razodela moč in pristnost naše najboljše in najbolj svojevrstne proze. Upam, da bo ga. G. Jirku upoštevala vse misli, ki so mi prišle ob njenem prevodu. Vsekakor je trud in delo vredno cenzitve, saj nam uvaja Cankarja med nemško čitateljstvo.

Odziv nemške kritike je pristrčen in da slutiti, da jim je Cankar vendar povedal, kako polno in bogato je naše življenje. Sedaj ne bo več tako čudno zvenel stavek Ernsta Schwenka, ki ga je napisal v »Die literarische Welt« o Cankarju: »Nepoznan velikan iz najbolj nepoznane evropske literature.«

NB. Ob zaključku lista smo prejeli od ge. G. Jirku zelo zanimivo pismo v katerem odgovarja g. A. Ocvirku na kritiko o prevodu »Hlapca Jerneja«. Pismo priobčimo prihodnjič.

(Uredništvo.)

¹ I. Cankar: Das Haus zur barmherzigen Mutter Gottes. Mein Leben. Niethammer-Verlag, Wien—Leipzig I. 1930.

DESET LET NARODNEGA GLEDALIŠČA V MARIBORU

Pod tem naslovom je izdalo Dramatično društvo v Mariboru kratko knjigo, ki nam v osnovnih potezah riše površen pregled dela mariborskega gledališča v desetletju njegovega obstoja. Članki v tej knjigi niso kritične študije celotnega delovanja, niti posameznikov, marveč zgolj pogledi nazaj v preteklost, spomini onih, ki so s tem delom v tesni zvezi. In v teh spominih je na rahlo opisan postanek in razvoj gledališča, njegovo članstvo, repertoar in glavno voditelji, težave in boji za obstanek. Vse to je podano s skromno ljubeznijo brez pretiravanja in pristanskega hvalisanja, kar je gotovo hvalevredno. »Deset let, deset sezon, deset poskusov v negotovost... Negotovost je obeležje mariborskega gledališča v prvem desetletju od samih začetkov do današnjega dne... — In v spomin dela in truda, veselja in uspehov... smo izdali... to spominsko knjigo. (Besede iz uvoda.) Knjigo povzdiguje trideset slik, s katerimi je okrašena in ki nam predstavljajo delo na odru in nekatere člane, ki so se ali pa se še udeležujejo na tem zavodu. Nekateri od njih so danes že slavni in njih glas gre celo že preko mej države. Knjigo je sestavil dr. Pavel Strmšek.

IZ ZALOŽBE IN UREDNIŠTVA

Druga knjiga za naše redne naročnike

ANJUTA

izbor najprezentativnejših in najlepših novel

ANTONA ČEHOVA

izide prve dni marca. Knjiga bo po svoji vsebinski zaokroženosti, kakor tudi po svoji krasni opremljenosti na višku. Podrobnejše poročilo o tej velepomembni knjigi priobčimo v prihodnji številki »Modre ptice«.

Roman Knuta Hamsuna

PAN

je dotiskan. Naročniki, ki to žele, ga lahko dvignejo tudi osebno v naši založbi od 7. februarja dalje. Ostalim ga bomo takoj poslali po pošti. Kdor na to prekrasno delo še ni naročen, naj to nemudoma stori. Cena za naše naročnike samo Din 30.—.

OPOZORILO IN PROŠNJA!

Vse naročnike, ki do sedaj še niso poravnali naročnine za december in januar ali samo za januar, prosimo, da store to zdaj ob priliki nakazila za mesec februar. V ta namen smo priložili položnico tej številki »Modre ptice«. Pomislite: Čim dalj boste odlašali, tem bolj se bo vsota večala, nam pa boste tako povzročali le neprilike z opomini! — Ostale naročnike prosimo, da se poslužijo položnice v svrhu nakazila naročnine za mesec februar.

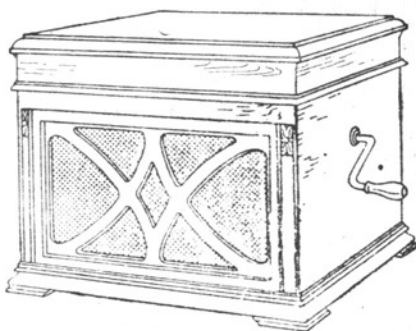
POZOR!

POZOR!

PANA zastonj

pošljemo vsakemu naročniku, ki pridobi za naše celoletne publikacije vsaj še enega naročnika

Izdaja konzorcij Založbe Modra ptica. — Za konzorcij in uredništvo: Janez Žagar.
Za tiskarno »Merkur«: Otmar Michálek, oba v Ljubljani.

Ko si boste

po trudapolnem duševnem delu

zaželeli lepe glasbe

boste v najnovejšem modelu „His Masters Voice“ gramofona našli najboljšega prijatelja. Lična, dekorativna zunanost. Ne odpove nikoli, ker ima najzanesljivejši

stroj angl. konstrukcije. — Pri nas dobite poleg nešteti drugih posnetkov tudi **kompletne opere** „Čarostrelec“, „Trubadur“, „Briec seviljski“ „Lohengrin“ in dr. kompletno v albumu s knjižico.

[Centrala za splošno gramofonijo.]

„Gramofon“ A. Rasberger

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta št. 34

Palača Pokojninskega zavoda.

Telefon 33-83

Ali ste že pozabili,

da predvaja

„Kino Ljubljanski dvor“

najnovejše in najlepše filme, najnovejše nemške, angleške, ruske in amerikanske produkcije.

Pomnite,

da je kino Ljubljanski dvor najmodernejši in najcenejši kino v Sloveniji.

Zakaj?

Cene nizke Din 4.—, 6.— in 8.—. Predstave vsak dan ob 4. uri pop., v nedeljo in praznik ob pol 11. uri dop. in ob 4. uri pop. — vsi sedeži

po Din 4.—.

Ako

hočete

biti hitro in točno založeni z notami za klavir itd., obrnite se na

Matično knjigarno

v Ljubljani, poštni predal št. 195

Kdaj je

uradnik
učitelj
trгоvec
literat

najbolj zadovoljen?

Kadar more opravljati svoje
pismeno delo na pisalnem stroju

ERIKA

Zahtevajte prospekte:

THE REX CO.

Ljubljana - Gradiše 10.

PAN

Je najlepše Hamsuno-
vo mladostno delo.

Naročite ga še danes
pri

Založbi

MODRA PTICA

Ljubljana

Gregorčičeva ulica 23

KAJ PRINESE

ELITNI KINO MATICA:

Brezbožna deklica

Veliki špeciјalni vefilm Cecil B. de
Millea — V gl. vlogi Lina Basquette

Brezkrajna ljubezen

Grandiozni vefilm iz švicarskih
alp, John Barrymore in Camilla Horn

KINO IDEAL:

Pravi raj

Film vojnih strahot, v glavnih vlogah
George O' Brien in Lois Moran

Zmagovalci vsemirja

Film velikih zračnih atrakcij, v gl.
vlogi Ramon Novarro

Republika devojк

Velika komedija, v glavni vlogi
Käthe Nagy

W
A
L
T
E
R

S
C
O
T
T

E. JUSTIN, slikar-grafik

I
V
A
N
H
O
E

I V A N H O E

Roman je danes nekaj tako samoumevnega, da si življenja brez njega skoro misliti ne moremo. In vendar pričenja zgodovina leposlovja eno svojih največjih poglavij takole: „Bil je čas, ko še ni bilo romana v današnjem pomenu besede“. Nato pa nadaljuje:

„Toda rodil se je *Walter Scott* . . .“

Walter Scott [1771-1830] je postal s svojimi povestmi iz škotske in angleške zgodovine oče sodobnega romana. Veliki prozaisti vseh evropskih literatur so po njem uravnali svoje prve korake. Pri Walterju Scottu se je učil veliki Honore de Balzac, pri njem Aleksander Dumas, izmed Nemcev Willibald Alexis in drugi. Bil je prvi glasnik in vzornik modernega pripovedništva. Iz Walterja Scotta je tako bujno vzknila pripovedna literatura, toliko jih je prišlo za njim, da se je na koncu minulega stoletja njegova večna mladost in svežina skoro skrila za množico naslednikov — podobno, kakor izgine očesu prvi hrast, ko doraste okoli njega goščava, ki jo je zaplodil . . .

Večna mladost in svežina, smo rekli. Zakaj romani Walterja Scotta imajo vse odlike, ki jih zahteva bralec, da se zaljubi v svojega pisatelja. Tok povesti mu bistro in razgibano žubori po toli smotrno določeni strugi, da ga nikoli ne zalotiš na večjih ukanah ali preračunanih trikih. Ljubeznivo kramljaje te vodi po krajih, ki si jih domišljija radostno slika, te seznanja z ljudmi, ki te osvojijo na prvi mah, do zadnje črtice živi z likom in značajem, in ti uklepa srce v trepet za njih nevsakdanjo usodo.

V čem je bistveni čar Scottovega pripovedovanja? V neprisiljeni nazornosti, s katero obravnava svojo snov? V njegovem ljubeznjivem humorju? Ali morda v bogastvu prizorov iz davnih dni, ki jih razsipa pred bralcem?

Čas je, da si tudi Slovenci odgovorimo na to vprašanje. Čas je, da spoznamo velikega Škota, čigar učenec in posnemalec je bil naš

Josip Jurčič, zglednika, ki ga je Ivan Tavčar tako visoko cenil — skratka

ustanovitelj zgodovinskega romana,

kateremu je slovenski bralec dolžnik za toliko užitkov.

Za prevod v slovenščino je založništvo namenoma izbralo tisto delo Walterja Scotta, ki posega v najbolj slikovito in najbolj občepomembno dobo zgodovine:

Ivanhoe.

„Ivanhoe“ [izg. Ajvenho] nas vodi v Anglijo 13. stoletja, ko se je ob neskončnih težavah pričenjalo stapljanje anglosaških domačinov z normanskimi zavojevalci. To je doba viteškega kralja RIKARDA LEVJE-SRČNEGA, njegovega malopridnega brata Johna, oholih viteških redov, drznega hajduka Robina Hooda in njegovih tovarišev — z eno besedo, *srednji vek na višku svoje barvitosti in romantike*.

Slovenski bralec bo tu prvič v svojem jeziku užival klasične opise viteškega turnirja z vsemi sijajnimi obredi, „božje sodbe“ in na-

skoka na utrjen grad, prvikrat bo vdihaval bojeviti zrak križarske dobe, poslušal viteško ljubavno pesem iz ust kralja Rikarda ter spoznaval socialne probleme tistih nemirnih dni in vlogo židovstva v srednjem veku.

Srečaval bo tipe, kakršnih dandanes ne vidi več. In morda je to največji čar takega štiva. Prepričal se bo, kak fin kavalir je bil jurnalski prior, kakšni neukrotni oblastneži so bili hrabri vitezi Tempa in kak pivec in pevec in — lovski tat je bil pobožni copmanshurstski samotar. Seznanil se bo s Thanom Cedrikom, saško korenino od nog do glave, z lenobo Atheltstanom, z vrlim hajdukom Lochsleyem, jezičnim burkačem Wambo in Izakom iz Yorka, ki je morda najbolj uspeli Žid v vsej svetovni literaturi. Koprnel bo nad skrivnostjo „črnega viteza“ in trepetal za usodo, življenje in ljubezen Wilfreda Ivanhoeja, ki je Cedrika Sasa nespoznani sin.

Za ljubezen! Katera se bo bralkam bolj omilila: Wilfredova oboževanka, kraljevska lady Rowena, ali mila Židinja Rebeka, ki na tihem brezupno ljubi svojega rešitelja, dobro vedoč, da se ne bo nikoli ponižal do hčere zaničevanega rodu . . .

A končajmo! Povedali smo več ko dovolj. Niti malo ne dvomimo, da bo

Ivanhoe

z vihrajočim praporom zavzel svoje mesto med najbolj priljubljenimi romani v slovenskem jeziku. Za prevajalca tega najpomembnejšega Scottovega romana se je založništvu posrečilo pridobiti

Vladimirja Levstika,

ki zavzema s svojimi prevodi „Ane Karenine“ in „Bratov Karamazovih“ najvidnejše mesto med slovenskimi prevajalci.

Oprema [bo prekašala vse dosedanje publikacije „Založbe Modre ptice“. Cena mehko vezani knjigi bo Din 100.—, za naročnike „Modre ptice“ Din 75.—, vezani v^{*} platno s zaščitnim kartonom Din 120.—, za naročnike Din 90.—, vezani v polusnje s zaščitnim kartonom Din 150.—, za naročnike Din 120.—.

Prosimo, odstrižite!

..... dne 193

Naročam

W a l t e r S c o t t, Ivanhoe.

Mehko vezan Din 100.— [za redne naročnike Din 75.—],
v platno vezan Din 120.— [za redne naročnike Din 90.—],
v polusnje vezan Din 150.— [za redne naročnike Din 120.—].

Podpis naročnika:

.....

Poštnina plačana v gotovini.

Knjižni oglas.

ZALOŽBA MODRA PTICA

Ljubljana

Gregorčičeva ul. 23

Telefon 2552

Štev. ček. računa 15.869

P. n. gosp.

Prosimo, odstrižite!

Točen naslov naročnika:
Ime in priimek:
Poklic:
Kraj:

Založbi

Znamka

za 50 p

„Modra ptica“

Ljubljana

Gregorčičeva ulica 23

EDINO

tovarniško zalogo najboljših
šivalnih strojev in koles
znamke

Gritzner, Adler, Kayser.

Pletilnih strojev priznane
švicarske tovarne „**Dubied**“ ter
pisalnih strojev „**Urania**“ ima le

Josip Petelinc, Ljubljana

Sv. Petra nasip šte. 7
(v bližini Prešernovega spomenika)

Bogata zaloga galanterije, pletenin, trikotaže, po-
sebnost še **finih in najfinejših rokavic in**
nogavic ter kratkega blaga na veliko in malo

TISKARNA MERKUR - LJUBLJANA

TRG.-IND. D. D.

GREGORČIČEVA UL. 23

TELEFON 2552

se priporoča za tisk vsakovrstnih tiskovin kakor: knjig, brošur, tabel, pla-
katov, računov, kuvert, koledarjev, vabil, cenikov itd. Lastna knjigoveznica

STOEWER RECORD

Kar za človeka je obleka,
Kar detetu je čaša mleka,
Kar je punčki krožnik tort,
To je v pisarni
Stoewerjev pisalni stroj Record.

V ZALOGI PRI TVRDKI

LUDV. BARAGA
LJUBLJANA

ŠELENBURGOVA UL. 6